

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વા. મંદિર - સરધારનું મુખપત્ર

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન

જૂલાઈ - ૨૦૧૦
બે વર્ષ લવાજમ રૂ. ૧૬૦/-

શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજ - ડોંબીવલી

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - ડોંબીવલીના 'છઠ્ઠા વાર્ષિક પાટોત્સવ'ના ઉપલક્ષમાં પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં યોજાયેલ

શ્રી ઘનશ્યામ
મહોત્સવ

તા. ૨૧-૬-૨૦૧૦,
જેઠ સુદ - ૧૦
(શ્રીહરિ સ્વધામગમનતિથિ)

ડોંબીવલી મંદિરમાં પ્રગટ બિરાજમાન શ્રી ઘનશ્યામમહારાજના 'છઠ્ઠા વાર્ષિક પાટોત્સવ'ના ઉપલક્ષમાં પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી તેમજ પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં યોજાયેલ 'શ્રી ઘનશ્યામમહોત્સવ' અંતર્ગત તા. ૧૫ થી ૨૧-૬-૨૦૧૦ સુધી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી તથા પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજી (સરધાર)ના વક્તાપદે યોજાયેલ 'શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન કથા પારાયણ' તથા મુંબઈ પરાવિસ્તારમાં યોજાતી 'દ્વિમાસિક સત્સંગ સભા'

अक्षरधामश्री गढपुरने आंगाणे आनंदना वधामणा..

‘श्री स्वामिनारायण’ महामंत्र उद्घोषणा - २०८मां वर्षमां वडताल
पीठाधिपति प.पू. ध.धु. १००८ श्री आचार्य श्री अजेन्द्रप्रसादएण महाराजश्री
तथा प.पू. १०८ श्री धर्मकुल मुगटमणि श्री नृगेन्द्रप्रसादएण महाराजश्रीनी
आज्ञाथी विश्वशांति अने भगवान श्रीहरिनी प्रसन्नतार्थे

:: संस्थापक ::

:: अध्यक्ष ::

श्री स्वामिनारायण चिंतन

वर्ष :- ६, अंक :- १, ता. २०-०७-१०

:: प्रयोजक ::

पू. स.गु. स्वामी श्री नित्यस्वर्पदासएण

:: प्रकाशक ::

श्री स्वामिनारायण संप्रदायस्य श्री लक्ष्मीनारायण देव
पीठस्थान संस्थान - वडताल वती
श्री स्वामिनारायण मंदिर - सरधार
ता.अ. राजकोट - ३६००२५.

तंत्री : साधु पतितपावनदासएण

:: संपादक ::

स्वामी आनंदस्वर्पदासएण (वेदांताचार्य)

संप्रदायनो सर्वांगी विकास करतुं श्री स्वामिनारायण मंदिर -
सरधारनुं रजिस्टर्ड मुद्रापत्र ई.स. २००५ना जून मासथी
प्रारंभायेतुं, दर मासनी २० तारीणे प्रकाशित वतुं, आपना
समग्र कुटुंब-परिवारमां आनंद अने संस्कारनी सौरभ
प्रसरावे अने ज्वननुं अनेरुं घडतर करतुं सामयिक.

:: लवाजमना दर ::

बे वर्ष : ₹. १६०/-
पंचवार्षिक : ₹. ७५०/-
पर्य्येस वर्ष : ₹. ७५०/-
परदेशमां लवाजम : \$ 200 U.S.A.
: £ 100 U.K.

:: लवाजमदर अंगे ग्राहक पत्र व्यवहार ::

‘चिंतन कार्यालय’

श्री स्वामिनारायण मंदिर - सरधार

ता.अ. राजकोट - ३६००२५. फी.नं. ०२८१ - २७८१२११

Visit us : www.sardhardham.org

www.swaminarayanvadtalgadi.org

E-mail : chintansardhar@yahoo.in
sardharmandir@gmail.com

आंतरराष्ट्रीय श्री स्वामिनारायण 10 महामंत्र महोत्सव

:: दिव्य आयोजनो ::

उद्घोष करीत मंत्रलेखन * श्रीमद् सत्संगिज्वन पारायण * श्रीहरि याग * अभंग
महामंत्र धून * देवो महाअभिषेक * अन्नकूट महोत्सव * धर्माचार्य-संत संमेलन
* रासोत्सव शाकीत्सव * झूलदोवोत्सव * मेडीकेल डेम्पो * युवा महोत्सव
तथा सांस्कृतिक विविध कार्यकर्मो

:: महोत्सव स्थल ::

श्री लक्ष्मीवाडी - गढपुर, ज. भावनगर

आयोजक :- श्री स्वामिनारायण संप्रदायना वडताल श्री लक्ष्मीनारायण देव पीठाधिपति
प.पू. ध.धु. १००८ श्री आचार्य श्री अजेन्द्रप्रसादएण महाराजश्रीना ३३ आशीर्वाद सह
आज्ञाथी वडताल, जूनागढ, धोलेरा, गढपुर प्रदेश धर्मकुल आश्रित सत्संग समाज वति
श्री स्वामिनारायण मंदिर (मुख्य) गढपुर. फी.नं. (०२८४७)२५२८००/८००

:: अनुक्रमणिका ::

श्री स्वामिनारायण संप्रदायमां आत्यंतिक कल्याण
व्यवस्थानी अंगभूत ‘आचार्य-गुरुपरंपरा’

१

- साधु योगेश्वरदास, गुरु : पू.स.गु. स्वामी श्री नित्यस्वर्पदासएण

०४

सत्संग समायार

२

- स्वामी धनश्यामदासएण - रघुवीरवाडी तथा साधु धर्मवल्लभदासएण

३०

श्री स्वामिनारायण महामंत्र महोत्सव - २०१०, गढपुर

३

- संकलित

३२

आगामी यारधाम स्पेशल ट्रेनयात्रा...

४

- संकलित

३४

શ્રીચરિકૃપ્ણ મહારાજ - વડતાલ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આદિઆચાર્ય શ્રી સુવિર મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી અનંતપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી વિહારીલાલ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી શ્રીપદપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી અનંતપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી નંદપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી વિદમાન આચાર્ય શ્રી અનંતપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. શ્રી લાલ શ્રી નંદપ્રસાદ મહારાજ

દક્ષિણ વિભાગ વડતાલ દેશ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ ગાદી પીઠસ્થાન 'આચાર્ય પરંપરા'

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં આ ત્યંતિક કલ્યાણ વ્યવસ્થાની અંગભૂત, પરમપૂજ્ય અને અતિ આદરણીય; જ્ઞાન-સિદ્ધાંત રક્ષક

શ્રી આચાર્ય ગુરુપરંપરા

- સાધુ યોગેશ્વરદાસ, ગુરુ : પૂ.સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

શ્રી સ્વા. ચિંતન ✦ જુલાઈ - ૨૦૧૦

શ્રી સ્વા. ચિંતન ✦ જુલાઈ - ૨૦૧૦

શ્રી ધનશ્યામ મહારાજ - અમદાવાદ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આદિઆચાર્ય શ્રી અનંતપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી શ્રીપદપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી પુરુષોત્તમપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી વાસુદેવપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી દેવેન્દ્રપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી આચાર્ય શ્રી તેજેન્દ્રપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. પ.પૂ. શ્રી વિદમાન આચાર્ય શ્રી શ્રીપદપ્રસાદ મહારાજ

પ.પૂ. શ્રી લાલ શ્રી તેજેન્દ્રપ્રસાદ મહારાજ

ઉત્તર વિભાગ અમદાવાદ દેશ શ્રી નરનારાયણ દેવ ગાદી પીઠસ્થાન 'આચાર્ય પરંપરા'

શ્રીચમહારાજ ગઢડા અંત્ય પ્રકરણના બીજા વચનામૃતમાં કહે છે :- “જેવી પરોક્ષ દેવને વિષે જીવને પ્રતીતિ છે તેવી જો પ્રત્યક્ષ ગુરુરૂપ હરિને વિષે આવે તો જેટલા અર્થ પ્રાપ્ત થવાના કહ્યા છે તેટલા સર્વે અર્થતેને પ્રાપ્ત થાય છે.”

દેવ, ગુરુ અને ધર્મ - આ ત્રણ તત્ત્વનો પરસ્પર શું સંબંધ છે? આ પ્રશ્નને સદીઓથી ફરી ફરી પૂછવામાં આવે છે. અને એનો ઉત્તર શોધવા માટે મનુષ્યજાતિના લાંબા ઇતિહાસને અવારનવાર તપાસતા એ જણાઈ આવે છે કે, દેવ, ગુરુ અને ધર્મમાં વચ્ચે જે ગુરુ છે તે જ આજુબાજુમાં રહેલા દેવતત્ત્વની અને ધર્મતત્ત્વની સાથી ઓળખ આપે છે. એથી જ મનુષ્ય ભગવાનનો ભક્ત બને છે અને ધર્મનો આરાધક બને છે. જો ગુરુ જ ન હોત તો આ બે તત્ત્વોની સમજ પડત નહિ.

મુક્તમુનિએ ઉત્તમ નૃપને ભગવાન શ્રીહરિએ કહેલી વાત કરતાં કહ્યું : “ભગવાનની વાત ગુરુથી સમજાય છે. તેમાં પણ જેને જેટલી આસ્તિકતા ને મોક્ષનો ખપ હોય તેને તેટલી તે વાત સમજાય છે. દેશકાળની વાતનો પાકો અભ્યાસ હોય તે જ્ઞાની ગુરુ છે, એવા ગુરુ કોઈક જ હોય છે.”

(શ્રીહરિચરિત્રામૃતસાગર : ૧/૭૨/૩૭-૩૮)

ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય ને ભક્તિ - આ ચાર જેનામાં દૃઢપણે હોય તેવા ગુરુ થકી પૂર્વજન્મના પાપ બળે છે. જેમ રાત્રિનો અંધકાર સૂર્ય વિના ન ટળે, તેમ એકાંતિક ગુરુ વિના પૂર્વ જન્મનાં પાપ ન બળે.

(શ્રીહરિચરિત્રામૃતસાગર : ૪/૧૦૮/૩-૪)

જે ગુરુ ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય ને ભક્તિ રહિત હોય તો તેને તૂટેલા વહાણ જેવો જાણવો. ફૂટેલું નાવ સાગર પાર કરતું નથી, વચ્ચે જ ડૂબાડે છે, તેમ એવા ગુરુને જે વળગે છે તેને જન્મમરણ, ચોરાશી ને જમપુરીમાં દુઃખ ભોગવવાં પડે છે.

(શ્રીહરિચરિત્રામૃતસાગર : ૧૯/૪/૧૪-૧૬)

શ્રીચમહારાજ ગઢડા અંત્ય પ્રકરણના બીજા વચનામૃતમાં કહે છે :- “જેવી પરોક્ષ દેવને વિષે જીવને પ્રતીતિ છે તેવી જો પ્રત્યક્ષ ગુરુરૂપ હરિને વિષે આવે તો જેટલા અર્થ પ્રાપ્ત થવાના કહ્યા છે તેટલા સર્વે અર્થતેને પ્રાપ્ત થાય છે.”

આથી જ મીરાંબાઈએ પણ ગુરુ તો કર્યા જ છે અને મન મૂકીને ગીતો ગાયા છે.

‘મોઢે લાગી લગન ગુરુચરનન કી, ભવસાગર સહ સૂક ગયા હૈ;

ફિકર નહી મોઢે તરનન કી, મોઢે લાગી લગન....’

કેટલાય પ્રકારના ગુરુઓ છે તેમાં મોક્ષના દાતા ગુરુને ઓળખવા તે કઠણમાં કઠણ વાત છે. નિર્બંધ ગુરુ મળવા દુર્લભ છે. જેને શ્રીહરિ સિવાય બીજી વાત ન હોય તે સર્વોપરી ગુરુ છે. એવા ગુરુ વિના બીજા ગુરુઓ બધા જ વ્યવહારિક જાણવા. વ્યવહારિક ગુરુથી મોક્ષ ન થાય.

(શ્રીહરિચરિત્રામૃતસાગર : ૨૦/૬૬/૨૫-૨૮)

શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, જો ગુરુને માત્ર સામાન્ય કોટિના ગૃહસ્થ તરીકે કોઈ શિષ્ય જુએ તો તે માણસ નિશ્ચિતપણે નરકગામી થાય.

‘પ્રતિમાયાં શીલાબુદ્ધિત્વં મન્ત્રે ચાક્ષરબુદ્ધિતા ।

ગુરૌ મનુષ્યબુદ્ધિત્વં કુર્વાણો નરકં વ્રજેત્ ॥’

જે માણસને મૂર્તિમાં પથરો દેખાતો હોય, મંત્રોમાં માત્ર અક્ષરો દેખાતા હોય, ગુરુમાં સારા માણસથી વધુ કશું ન જણાતું હોય

તે માણસ નરકમાં જાય છે.

‘एकाक्षरप्रदातारं यो गुरुं नैव मन्यते ।
श्वानयोनिशतं गत्वा चाण्डालेष्वपि जायते ॥’

પોતાને સાચું જ્ઞાન આપનાર પરોપકારી ગુરુ માટે સહેજ પણ ઘસાતું બોલે કે તેમની સાથે અવિનયભર્યું વર્તન કરે તો તે આત્મા સેંકડોવાર કૂતરીના પેટે જન્મ પામે, અરે ! પછી ચાંડાલણીના પેટે પણ સેંકડોવાર જન્મ પામે.

એક વાત તદ્દન સાચી છે કે, ગુરુકૃપા ન મળે તો આધ્યાત્મિક ગુણવિકાસ બિલકુલ સંભવિત નથી. એટલે જ તો કહેવાયું છે કે:-

‘यस्य देवे परा भक्तिः यथा देवे तथा गुरौ ।
तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशन्ते महात्मनः ॥’

(શ્વેતાશ્વતર ઉપનિષદ્ : ૬/૨૩)

અર્થાત્ દિવ્ય સ્વરૂપે ધામમાં બિરાજતા ભગવાન જેની દેવ જેવી જ પરાભક્તિ મનુષ્યાકૃતિમાં રહેલા સાક્ષાત્ હરિરૂપ ગુરુને વિષે હોય તો તે આત્માને શાસ્ત્રોના શબ્દોની પાછળ ધૂધવાટ કરતા અર્થો એકદમ આંખ સામે ખૂલ્યા થઈ જાય છે.

એમ શ્રુતિ કહે છે.

અરે ! ગુરુની કૃપાને જ મોક્ષપ્રાપ્તિનું અવન્ય કારણ જણાવાયું છે - ‘મોક્ષમૂલં ગુરોઃ કૃપા ।’

ગુરુની કૃપા પ્રાપ્ત કરવા માટે ખૂબજ સાવધાની અને ભગવાનની આજ્ઞાનું પાલન કરવા પૂર્વક ગુરુસેવન કરવું જોઈએ. ગુરુ તો શિયાળાનું સળગતું તાપણું છે. એમનું કામ છે નજીકમાં આવીને બેઠેલાની ટાઢ ઉડાડવાનું, પરંતુ જો તેમની પાસે બેસતા ન આવડે - જોરથી આવી જતા પવનની સામે વચ્ચ સેંકોરી દેતા ન આવડે તો આગનો ભડકો વચ્ચને લાગી જશે અને જોતજોતામાં તમને સળગાવી દઈને ભડથું કરી દેશે.

મારા ગુરુ - જેમની મારા માટે સ્વયં સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ દ્વારા નિયુક્તિ કરાયેલી છે. અને તે છે... બે દેશ - બે ગાદી ઉપર આરુઢ થયેલી ‘શ્રી આચાર્ય પરંપરા.’ ભગવાન શ્રીહરિએ સ્વયં બંને આચાર્યશ્રીઓની આરતી ઉતારેલી છે. એમનામાં અવતાર જેટલું દૈવત મુકેલું છે. માટે મારે તેમના દોષો ન જોવાય, ટૈહિક સ્વભાવને પ્રભાવે નાના દોષો તો સહુમાં -

મોટા રૂસ્ત (અર્થાત્ સમર્થ) મહાન પુરુષમાં પણ રહેલા જણાય; પરંતુ તે મારે જોવાના ન હોય, આવી પાકી સમજપૂર્વક ગુરુ સેવાનું સાહસ કરવું જોઈએ.

બગીચામાં ગુલાબ ખીલેલા હોય છે તો જ્યાં ત્યાં વિષ્ણુ વગેરે ગંદકી પણ પડેલી હોય છે. ગુલાબની ડાળીએ બેસીને જે આત્મા મજેના, સૂરીલા ગીતોમાં ગુલાબના ગુણો ગાય છે તે આત્મા ભુલભુલ છે. વિષ્ણુ ઉપર બેસીને તેમાં વારંવાર ચાંચ ખોંચે છે. અને વિષ્ણુને કોચે છે તે તો કાગડાનો સાક્ષાત્ અવતાર છે.

આપણે ગુરુમાં રહેલી અઢળક ખૂબીઓ જોઈને અદના સેવક બનવું છે ? કે તેમનામાં રહેલી કોઈક ખામી જોઈને ગુરુનિંદક બનવું છે ? પહેલા આ વાત નક્કી કરો. પછી જ ગુરુચરણે શિર અડાડો.

ચિત્તની સ્થિતિ ખૂબ ચંચળ છે તેને સ્થિર કરવું એ જ સાધના છે. ગુરુની જરૂર તે માટે જ છે. મનરૂપી ઘોડો ગુરુરૂપી લગામ વિનાનો હોય તો કેટલું બધું તોફાન કરે ?

ભોમિયા વિના ડુંગરા ભમી શકાય, પણ આધ્યાત્મિક જગતના ડુંગરા ભોમિયા વિના કદાપિ ન ભમી શકાય.

યુગોથી માણસની એક જ ખોજ અવિરત ચાલુ રહી છે : શાશ્વત શાંતિની, શાશ્વત સુખની...

હજારો વર્ષોથી વિશ્વમાં સંસ્કૃતિઓ અને સભ્યતાઓ વિકસતી ગઈ તેમ તેમ માનવીની

આ ખોજ વધારે જટિલ બનતી ગઈ. સુખ માટે ભૌતિકતા પાછળ ભટકી ભટકીને માનવીને આખરે આધ્યાત્મિકતા તરફ વળવાની જરૂર પડી. અને આ અજાણ્યા પ્રદેશની ભૂમિમાં ભમવા માટે તેને સાચા ભોમિયાની જરૂર પડી. એવા ભોમિયા એજ - 'ગુરુ.'

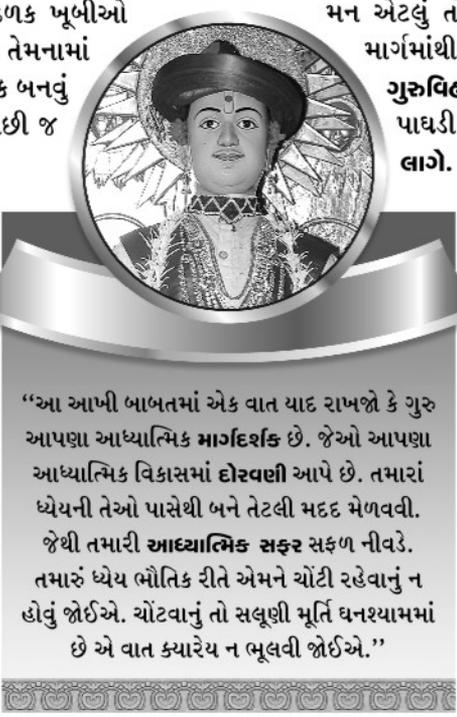
તેથી જ શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ કહે છે :- "તમારે કોઈ કાચઢાકીય સલાહ લેવી હોય તો તમે તેના જાણકાર વકીલને જ મળો ને! તમે થોડા કાંઈ

શેરીમાં રખડતા કોઈ પણ માણસની સલાહ લેશો ? તેમ આધ્યાત્મિક માર્ગમાં પણ એવા સાચા ગુરુને શરણે જ જવું જોઈએ. જીવનમાં ગુરુ એક જ હોવા જોઈએ. તમે કોઈ અજાણ્યા પ્રદેશમાં ગયા હો ત્યારે જેને માર્ગની ખબર છે એવા એક સાચા ભોમિયાને તમારે સાથે રાખવો પડે. પરંતુ ઝાઝા ભોમિયાઓ તમને દિધા પેદા કરે. તેવી રીતે તમારે પરમાત્મા સુધી પહોંચવું છે તો તમારે એવા એક જ ગુરુની આજ્ઞામાં અનુસરવું જ રહ્યું, જેમને પરમાત્માનો માર્ગ ખબર છે."

એક જ પળ માટે ગુરુરૂપી ભોમિયો દૂર ખસ્યો કે તરત મન એટલું તોફાન કરી શકે કે જીવ આધ્યાત્મિક માર્ગમાંથી ફંગોળાઈ જાય. આધ્યાત્મિક માર્ગમાં ગુરુવિહોણો માણસ તો ધોતીયા વિનાના પાઘડી પહેરેલા માણસ જેવો હાસ્થાસ્પદ લાગે.

આપણા આધ્યાત્મિક વિકાસ માટે પાયાની જરૂરિયાતોમાં જેનો સમાવેશ થાય છે તે છે - 'ગુરુ.'

આ આખી બાબતમાં એક વાત યાદ રાખજો કે ગુરુ આપણા આધ્યાત્મિક માર્ગદર્શક છે. જેઓ આપણા આધ્યાત્મિક વિકાસમાં દોરવણી આપે છે. તમારાં ધ્યેયની તેઓ પાસેથી બને તેટલી મદદ મેળવવી. જેથી તમારી આધ્યાત્મિક સફર સફળ નીવડે. તમારાં ધ્યેય ભૌતિક રીતે એમને ચોંટી રહેવાનું ન હોવું જોઈએ. ચોંટવાનું તો સલૂણી મૂર્તિ ઘનશ્યામમાં છે એ વાત ક્યારેય ન ભૂલવી જોઈએ. ગુરુ સાથેનો સંપર્ક

તો તમારા અંતિમ ધ્યેયનું જે લક્ષ્ય પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરવાનું છે અને તે પ્રાપ્તિ માટેનું જ હોવું જોઈએ, તેને ચરિતાર્થ કરાવે છે. જે સાચા ગુરુ હશે તે તો તેમને પોતાને વિષે જ વળગી રહેવા માટે ક્યારેય પ્રોત્સાહન નહિ આપે. ગૌતમબુદ્ધ તેમના શિષ્યોને કહેતા હતા કે, “ધ્યાન વખતે જો તમે પ્રભુને બદલે મને જુઓ તો તરત મને મારી નાંખજો.” આ વાત ઉપર જણાવેલ મુદ્દાને વધુ સ્પષ્ટ કરવા જણાવી છે.

જો તમે પરમાત્માની જેમ ગુરુમાં જ વળગી રહેશો તો

તમે તમારા અંતિમ ધ્યેય સુધી પહોંચી નહી શકો. કારણ કે તમારી આધ્યાત્મિક સફર ગુરુ પાસે આવીને અટકી જશે, પ્રભુ સુધી નહિ પહોંચે.

આપણે એક વાત ખાસ સમજી લેવી જોઈએ કે તમારું અંતિમ ધ્યેય પરમાત્મા છે, નહિ કે ગુરુ ! ગુરુ તો એક સીધાસાદા આધ્યાત્મિક માર્ગદર્શક છે. જે તમને તમારા અંતિમ ધ્યેય પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરવામાં મદદરૂપ થાય છે. અને બીજી અગત્યની વાત જે તમારે સમજી લેવી જોઈએ કે, તમારે ગુરુ સ્વીકારવામાં આંધળું અનુકરણ ન કરવું જોઈએ. સાધુ-સંતો તમને જે જ્ઞાન આપે તેના ઉપર તમારે તમારા મનથી વિચાર કરી જે શાસ્ત્રમાં મળતું આવે તેને જ ગ્રહણ કરવું જોઈએ. તમારે બધા જ ઉપદેશો સાથે શાસ્ત્રોની વાતોને પણ સરખાવવી જોઈએ અને સાચા-ખોટાને ક્ષીર-નીર વ્યાયથી વિભાગ કરી લેતા શીખી જવું જોઈએ.

પરંતુ આધુનિક વાસ્તવિક જીવનમાં લોકો આ વાતથી તદ્દન ઉલટી રીતે વર્તે છે. તેઓ ધાર્મિક ગ્રંથોને વાંચતા નથી કે નથી તેમાંથી કોઈ બોધપાઠ ગ્રહણ કરતા. તેઓ તો આ ગ્રંથો પોતાના ધર્મના છે માટે ઉત્તમ છે તેમ કહીને તેના માત્ર રક્ષક બની જાય છે. પણ રાત-આંધળાની જેમ જોતા નથી કે લખનારા જે મહાપુરુષોએ જે ઉદ્દેશીને ગ્રંથો લખ્યા છે તેમાં આ લોકોએ કેટલો ફેરફાર કરી નાખ્યો છે. એટલે જ કહેવાતી આ ધાર્મિક વ્યક્તિ પોતે માનેલા ધર્મની આજુબાજુ એક દિવાલ ખડી કરી દે છે. જેમાં બીજી વ્યક્તિએ ચંચુપાત કે દખલગીરી ન કરવી તેમ તેઓ યુસ્તપણે ઈચ્છે છે. અને પોતાના ધર્મના ગ્રંથો વિષે બીજા લોકોએ ટીકા-ટીપ્પણી કરવાની હિંમત પણ ન કરવી જોઈએ તેમ તેઓ માને છે. અને જો કોઈ તેવી હિંમત કરે છે તો તલવાર મ્યાનમાંથી બહાર નીકળી પડે છે અને તોફાનો શરુ થઈ જાય છે. અને તેથી જ સાચું કહેવામાં આવ્યું છે કે, જગતમાં સૌથી વધુ યુદ્ધો ધર્મના નામે જ થયા છે.

“તમે કોઈ સાધુ-સંતોનું વ્યાખ્યાન સાંભળો, તેના લખાણો વાંચો. તેનો કોઈ વાંધો નથી, પરંતુ સાચી વાત સમજ્યા વગર અને શાસ્ત્રોના વચનને સરખાવ્યા વગર તેને ગુરુ કરવામાં આંધળું અનુકરણ કરવું યોગ્ય નથી. તમારી અક્કલ અને ડોંશિયારીથી તમારે તેની વાતના લેખાલેખા કરવા જોઈએ. અને તેની વાતો અંગે મૂળ ધર્મગ્રંથોના વચનો જોવા જોઈએ અને પછી જ ગુરુ કરવા જોઈએ કે તમારો મત બાંધવો જોઈએ.”

બીજી રમૂજ વાત આપણા સમાજમાં એ વાસ્તવિક જોવામાં આવી છે કે, એક જ સંપ્રદાયના પડેલા બે વિભાગોમાં એક પક્ષના ધર્મમાં માનનારા લોકો બીજા પક્ષના ધર્મના મૌલિક એવા પણ ધાર્મિક ગ્રંથોનો અભ્યાસ કરતા નથી. જે ધર્મગ્રંથોમાં ધર્મના પ્રબુદ્ધ મહાપુરુષોએ સર્વોચ્ચ સત્યને જ ઉચ્ચાર્યું હોય છે. પરંતુ આ વાતથી વંચિત રહેતા એકજ સંપ્રદાયમાં ધાર્મિક જુથો વચ્ચે જુદાગરો ઊભો થાય છે.

હવે સાચો અભિગમ તો એ છે કે, ધાર્મિક ગ્રંથોને તાળા-કૂંચીમાં રાખ્યા વગર અને રોજ તેના ઉપરથી ફક્ત ધૂળ ખંબેરતા રહેવાને બદલે, લોકોએ તેનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. અને તેમાં જે લખેલું છે તેનો સારાંશ ગ્રહણ કરી જીવનમાં ઉતારવો જોઈએ. ખરેખર તો વ્યક્તિએ ફક્ત પોતે માનેલા ધર્મના જ ગ્રંથોનો અભ્યાસ ન કરવો જોઈએ. પરંતુ મૂળ સંપ્રદાયમાં રહેલા પુરાતની ગ્રંથોનો પણ અભ્યાસ કરવો જોઈએ. સત્ય વાતો કે સત્ય અભિપ્રાયોને ખૂલ્લા અને વૈજ્ઞાનિક મનથી સ્વીકારવા જોઈએ.

સાચી વાત તો એ છે કે, પરમ સત્ય તો તમારે તમારી જાતે ખોળી કાઢવાનું હોય છે. સત્ય કોઈની પાસેથી ઉછીનું કે ઉતારો કરીને લેવાનું નથી હોતું કે કોઈ ધર્મગ્રંથનું સાર-અસાર સમજ્યા વિના આંધળું અનુકરણ કરી મેળવાતું નથી. સત્યની તમારી શોધમાં ધાર્મિક ગ્રંથો અને તે જે તે ધર્મના પ્રબુદ્ધ મહાપુરુષો દ્વારા જે ઉદ્દેશથી લખાયેલા હોય તે પકડવાનો હોવો જોઈએ. તેને સમજ્યા વગર તેનું આંધળું અનુકરણ ન તો તે ધર્મ માટે કે ન તમારા માટે હિતાવહ છે.

મહેરબાની કરી મનમાં એક વાત કોતરી રાખજો કે, અંતિમ સત્ય તો તમારે પોતે જ જાણવાનું-ખોળવાનું રહેશે. સત્ય ઉછીનું મળતું નથી કે નથી તેની નકલ મળતી. સાચા ગુરુની શોધ માટે તો સત્સંગિજીવન, વચનામૃત, શ્રીહરિદિગ્વિજય જેવા ગ્રંથોના અભ્યાસની સાથે સ.ગુ. શ્રી ગોપાળાનંદ સ્વામી જેવા સંતો તથા સ.ગુ. શ્રી

નિષ્કુળાનંદ સ્વામી જેવા અનુભવ સિદ્ધ પરબ્રહ્મ નિષ્ઠ સંતોના વચનોની સાંખ્ય જરૂર લેવી જ પડે. અને ત્યારે જ સાચા સદ્ગુરુની ઓળખાણ થાય અને મળેલા હોય તો તેનો મહિમા યથાર્થ સમજી શકાય.

તમે કોઈ સાધુ-સંતોનું વ્યાખ્યાન સાંભળો, તેના લખાણો વાંચો. તેનો કોઈ વાંધો નથી, પરંતુ સાચી વાત સમજ્યા વગર અને શાસ્ત્રોના વચનને સરખાવ્યા વગર તેને ગુરુ કરવામાં આંધળું અનુકરણ કરવું યોગ્ય નથી. તમારી અક્કલ અને હોંશિયારીથી તમારે તેની વાતના લેખાજોખા કરવા જોઈએ. અને તેની વાતો અંગે મૂળ ધર્મગ્રંથોના વચનો જોવા જોઈએ અને પછી જ ગુરુ કરવા જોઈએ કે તમારો મત બાંધવો જોઈએ. તમારી હાલની અક્કલ-હોંશિયારીના સ્તરે તમે કદાચ તેની વાત બરાબર ન પણ સમજી શક્યા તો તમારે શિષ્ય બનવાનું છે - માટે તમારા મંતવ્યનો ચૂકાદો મોકુફ રાખવો જોઈએ. તોપણ તમે ઘણા અપાયો (અનિષ્ટો કે પાપો)થી બચી જશો.

ખરેખર તો આદ્યાત્મિકતા એક એવી પ્રક્રિયા છે કે આપણે સર્વપ્રથમ તો ગુદમાંથી મુક્તિ મેળવવી જોઈએ અને જીવનની સ્લેટ ચોખ્ખી કરી નાખવી જોઈએ. તે પછી જ કશુંક કામનું ત્યાં લખી શકાશે. આપણે યોગ્ય રીતે વિકાસ કરવા માંગતા હોઈએ તો આપણે હકીકતો ઉપર ધ્યાન આપવું જોઈએ, માન્યતા ઉપર નહિ. સાચો વૈજ્ઞાનિક કોઈ વાતને માન્ય કે અમાન્ય કરતો નથી, તે તો પોતાની આંખ અને બુદ્ધિથી તેને તપાસે છે. જો તેની સત્યની એરણ ઉપર એ વાત સાચી ઠરે છે તો તે તેનો સહર્ષ સ્વીકાર કરે છે. સાચો વૈજ્ઞાનિક કોઈપણ વાતની તરફેણ કે વિરુદ્ધમાં હોતો નથી. તેનો સંબંધ તો સત્ય અને હકીકતો સાથે હોય છે.

આજ અભિગમ પુસ્તકો, ધાર્મિક શાસ્ત્રો અને ગ્રંથો વાંચતી વખતે અપનાવવો જોઈએ. ‘કોઈ મહાત્માએ કહ્યું છે માટે સાચું છે’ એમ તમારે માની ન લેવું જોઈએ. તમારે તો ફક્ત એ વાતને ધર્મશાસ્ત્રો સાથે સરખાવી, વિચારી, તપાસી ખુલ્લા મનથી સમજી લીધા પછી જ તેનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ. જ્યારે કોઈપણ વાત તમે સમજ્યા પછી સ્વીકારો છો તો તે ઉછીનું જ્ઞાન બની જતું નથી, એ તમે મેળવેલું જ્ઞાન હોય છે.

ભારતમાં આપણે ઘણીવાર જોયું છે કે, એક ગુરુને માનનારાઓ તેમનો એક પંથ બનાવે છે. અને બીજા ગુરુને માનનારાઓ તેનાથી વિરુદ્ધ પંથ બનાવે છે. અને બંને એકબીજાના શત્રુ બની જાય છે.

કારણ કે બંનેનો દાવો હોય છે કે તેમના ગુરુ જ સર્વોચ્ચ છે. એક પંથવાળો કહેશે કે તેમના ગુરુ સાચા છે, તો બીજા પંથવાળા કહેશે કે તેમના ગુરુ જ સાચા છે. બસ, આ જ પરિસ્થિતિ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં આજે અનેક ગુરુઓ થયા છે. આજે ભલભલા મુમુક્ષુઓ દ્વિધામાં પડે છે દીક્ષા ગુરુ બનાવવા કોને? આજે એકવીસમી સદીમાં લાખ ડોલરનો આ પ્રશ્ન છે.

પરંતુ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ તો અવતારના અવતારી હતા. મુમુક્ષુઓની આ મુંઝવણથી સંપૂર્ણ વાકેફ હતા. એટલા માટે જ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે વડતાલ પ્રકરણના ૧૮માં વચનામૃતમાં સુસ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહ્યું છે. જોઈએ એના એ જ શબ્દોમાં...:-

“...સત્સંગી હોય તેને અવશ્યપણે શી શી વાર્તા જાણી જોઈએ? કેમ જે, તેને કોઈક પૂછે અથવા પોતાના મનમાં કોઈક તર્ક થઈ આવે ત્યારે જો તે વાર્તા જાણી ન હોય તો તેનું સમાધાન કેમ થાય?” એમ પ્રશ્ન પૂછીને પછી પોતે જ બોલ્યા જે, “લ્યો એનો ઉત્તર અમે જ કરીએ છીએ જે, એક તો આપણો ઉદ્ધવ સંપ્રદાય છે તેની રીત જાણી જોઈએ તથા ગુરુ પરંપરા જાણી જોઈએ, તે કેવી રીતે તો ઉદ્ધવ તે રામાનંદ સ્વામીરૂપે હતા, ને તે રામાનંદ સ્વામી શ્રીરંગક્ષેત્રે વિષે સ્વપ્નમાં સાક્ષાત્ રામાનુજાચાર્ય થકી વેષ્યાવીદીક્ષાને પામ્યા. માટે રામાનંદ સ્વામીના ગુરુ તે રામાનુજાચાર્ય છે ને તે રામાનંદ સ્વામીના શિષ્ય અમે છીએ એવી રીતે ગુરુપરંપરા જાણવી. અને અમે અમારા ધર્મકુળનું સ્થાપન કર્યું છે તેની રીત જાણવી. અને ત્રીજા અમારા સંપ્રદાયમાં અતિ પ્રમાણરૂપ જે શાસ્ત્ર છે તેને જાણવાં તે શાસ્ત્રના નામ ૧. વેદ, ૨. વ્યાસસૂત્ર, ૩. શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણ, ૪. મહાભારતને વિષે વિષ્ણુસહસ્ત્રનામ, ૫. ભગવદ્ગીતા, ૬. વિદુરનીતિ, ૭. સ્કંદપુરાણના વિષ્ણુખંડ માંહિલું વાસુદેવ માહાત્મ્ય અને ૮. યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ, એ જે આઠ શાસ્ત્ર તેને જાણવાં, અને યોથા સર્વે સત્સંગીના જે જે નિયમ છે તેને જાણવા. અને પાંચમા આપણા ઈષ્ટદેવ જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેને જાણવાં...”

આ રીતે શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં પ્રવેશેલા મુમુક્ષુઓએ પાંચ વાર્તા અવશ્ય જાણવી જોઈએ. (૧) સંપ્રદાયની રીત (૨) ગુરુપરંપરા (૩) સંપ્રદાયના પ્રમાણરૂપ શાસ્ત્રો (૪) સર્વના નિયમો (૫) ભગવાનનું સ્વરૂપ.

આ જ વચનામૃતને ‘શ્રીહરિવાક્યસુદાસિંધુ’ ગ્રંથમાં

સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામીના શબ્દોમાં જોઈએ :-

‘તત્રાઘઃ સમ્પ્રદાયસ્તુ સ્વગુરુણાં પરંપરા ।
 ગુરુસ્તત્રાદિમો જ્ઞેય ઉદ્ભવોઽધ્વપ્રવર્તનાત્ ॥
 બોધ્યઃ સ રામાનંદો હિ કૃષ્ણાપિત ગુરુત્વ ધૂઃ ।
 સ્વામિનસ્તસ્ય ચ જ્ઞેયઃ સાક્ષાત્ રામાનુજો ગુરુઃ ॥
 શ્રીરઙ્ગાચ્ચ મહાક્ષેત્રે સમાધૌ ચ ગુરોસ્તતઃ ।
 પ્રાપ્તવાન્ વૈષ્ણવીં દીક્ષાં તસ્ય શિષ્યો ભવામ્યહમ્ ॥
 મયાઽયોધ્યાપ્રસાદે ચ રઘુવીરે સુતે સ્વિકા ।
 ધર્મવંશ્યેઽસ્તિ નિહિતા ગુરુતેતિ ગુરુક્રમઃ ॥’

(હ.વા.સુ.સિં. - ત. ૨૧૮ / વચ. વર. ૧૮)

શ્રીજીમહારાજ કહે છે કે, **ગુરુપરંપરા જાણવી જોઈએ.** કેવી રીતે? તો રામાનંદ સ્વામી ઉદ્ભવના અવતાર હતા ને શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા થકી સાક્ષાત્ ગુરુપદને પામ્યા હતા. તોપણ શ્રીરંગક્ષેત્રને વિષે રામાનુજાચાર્ય થકી વૈષ્ણવી દીક્ષાને પામ્યા હતા. જ્યારે બીજી બાજુ રામાનંદ સ્વામીના શિષ્ય શ્રીજીમહારાજ પોતે થયા અને તે સ્વયં ભગવાન શ્રીહરિએ ધર્મકુળના અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીરજી મહારાજ બંને આચાર્યમાં પોતાના ગુરુપરંપરાપદની સ્થાપના કરી.

પ.પૂ. આદિઆચાર્ય શ્રી રઘુવીરજી મહારાજ ‘શ્રીહરિવાક્યસુધાસિંધુ - સેતુમાલા ટીકા’ ગ્રંથમાં લખે છે તે જોઈએ તેમના જ શબ્દોમાં :-

‘મયા ધર્મવંશ્યે । ધર્મવંશભવે । સૂતે દત્તવિધિના પુત્રત્વેનાહ્-ગીકૃતે અયોધ્યાપ્રસાદે રઘુવીરે ચ સ્વિકા મદીયા ગુરુતા । આચાર્યધુરા નિહિતા સમાહિતા ॥’

(હ.વા.સુ.સિં. - ત. ૨૧૮ / વચ. વર. ૧૮)

શ્રીજીમહારાજ સ્વયં કહે છે : “મેં પોતે ધર્મવંશમાં જન્મેલા, દત્તવિધિથી પુત્રપણાથી સ્વીકારેલ એવા અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજ અને રઘુવીરજી મહારાજ આ બંને પુત્રોને મારું ગુરુપદ-આચાર્યપદ સમ્યક પ્રકારે આપેલું છે, એમ જાણવું.”

આ શાસ્ત્રના વચનોથી એક વાત સ્પષ્ટ અને સચોટ થાય છે કે, મુમુક્ષુએ ‘ગુરુ’ કેવલ ધર્મવંશી આચાર્યને જ બનાવવા. આ વાર્તાને મુમુક્ષુ સત્સંગીએ અવશ્ય જાણવી જોઈએ એવી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની આજ્ઞા છે.

આ આખી બાબતમાં એક વાત યાદ રાખજો કે, અન્ય સંપ્રદાયોમાં જ્ઞાનગુરુ અને દીક્ષાગુરુ એકજ હોય; પરંતુ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં એક વિશિષ્ટતા એ છે કે જ્ઞાનગુરુ

સંતો છે અને દીક્ષાગુરુ પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રી છે. જ્ઞાનગુરુઓ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની આજ્ઞાનું પાલન કરતા કરાવતા થકા શુદ્ધ સર્વોપરી ઉપાસનાનું જતન કરે છે અને દીક્ષાગુરુ પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના દરેક પ્રકારના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોને જાળવે છે. આ રહસ્યને હંમેશાને માટે યાદ રાખજો તો તમે ક્યારેય થાપ નહિ પામો. અન્યથા લોંગ કોટનું એકજ બટન ઊંધું દેવાય તો બીજા બધાજ બટનો ખોટા દેવાય છે, આ વાતને સહુ કોઈ જાણે છે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં પંચવર્તમાનયુક્ત સંતોની બહુ મોટી ગરિમા અને પ્રથિમા છે. પંચવર્તમાનયુક્ત સંતો તો ભાગવતધર્મનું પોષણ કરનારા છે. આ રહસ્ય સ્વયં સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે ગઢડા પ્રથમ પ્રકરણના ૫૪માં વચનામૃતમાં કહ્યું છે. આથી મોટું કયું પ્રમાણ હોય શકે? તો હવે જોઈએ સ્વયં શ્રીજીમહારાજના શબ્દોને...:

પછી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા, “સ્વધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને માહાત્મ્યજ્ઞાન તેણે સહિત જે ભગવાનની ભક્તિ તેણે યુક્ત એવા જે ભગવાનના એકાંતિક સાધુ તેના પ્રસંગ થકી ભાગવતધર્મનું પોષણ થાય છે. અને વળી જીવને મોક્ષનું જે દ્વાર તે પણ એવા સાધુના પ્રસંગ થકી ઉઘાડું થાય છે.”

સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામી ‘શ્રી સત્સંગિજીવન’ ગ્રંથમાં લખે છે :-

‘યસ્યાસન્ના ભવાન્નુક્તિસ્તસ્ય વઃ સદ્ગમો ભવેત્ ।

યેનૈવ જાયતે પ્રીતિઃ શ્રીમન્નારાયણે પ્રભૌ ॥’

હે સંતો ! ‘જે જીવાત્માને ભવબંધન થકી મુક્તિ મેળવવાનો સમય નજીક આવ્યો હોય તેને જ તમારા જેવા સત્પુરુષોનો સુયોગ પ્રાપ્ત થાય છે અને તમારા સમાગમરૂપી યોગથી જ સમર્થ શ્રીનારાયણ ભગવાનના સ્વરૂપને વિષે ગાઢ પ્રીતિ થાય છે.’

(શ્રી સત્સંગિજીવન: ૧/૫/૪૦)

શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા પણ કહે છે :-

‘પરિત્રાણાય સાધૂનામ્, વિનાશાય ચ દુષ્કૃતામ્ ।

ધર્મસંસ્થાપનાર્થાય, સંભવામિ યુગે યુગે ॥’

(શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા)

સાધુ-બ્રાહ્મણોનો વિનાશ થાય તેવા દુષ્કૃત્યો સર્જાય ત્યારે ત્યારે ધર્મનું સ્થાપન કરવા દરેક યુગે યુગે હું જન્મને ધારણ કરું છું.

સંતો આ સમાજ માટે કેટલા

“આ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના મૂળિયા પાતાળ સુધી પહોંચાડવા માટે અને એની શાખાઓને આસમાન સુધી અંબાડવા માટે જ્ઞાનગુરુ સંતોએ લોહીના પાણી સીંચી અને મડદાના ખાતર પૂરા પાડ્યા છે. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયને આગળ ઘપાવવામાં દીક્ષાગુરુઓ પણ ઉણા ઉતરે એવા નહોતા. તેઓએ પણ લોહીને પાણી એક કર્યા છે. જ્ઞાનગુરુ સંતો અને દીક્ષાગુરુ પ. પૂ આચાર્ય મહારાજશ્રી આ બંને વિભૂતિઓએ સાથે મળીને કળિયુગની ભયાનક હોનારતોમાં પણ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના વડલાને લીલો રાખ્યો છે, અને ઉની આંચ પણ આવવા દીધી નથી.”

ઉપકારી છે એ જણાવવા માટે તમોને એક સત્ય હકીકત કહું છું. તો આગળ વાંચો.

જાપાનના અર્થતંત્રનો અભ્યાસ કરવા ભારત સરકારે જેમને મોકલ્યા હતા એવા એક પ્રોફેસર જ્યારે ભારત પાછા આવ્યા ત્યારે રાજકોટમાં તેમનું પ્રવચન ગોઠવાયું હતું. જાપાનનું અર્થતંત્ર કેમ વિકાસ સાધી શક્યું છે અને ભારત પોતાના અર્થતંત્રની બાબતમાં કેમ નબળું રહ્યું છે ? તેની વિગતવાર સમજૂતી આપીને તે પ્રોફેસરે અંતે ઉપસંહાર કરતા કહ્યું : “જાપાન આર્થિક રીતે ગમે તેટલું વિકાસપામ્યું હોય અને ભારત એ બાબતમાં ભલે પાછળ રહ્યું હોય, પરંતુ તમે સમજી રાખજો કે ભારત કદી બરબાદ થવાનું નથી. કારણ કે જ્યાં સુધી આ દેશની ધરતી પર સંતો-મહંતો ધૂમી રહ્યા છે, આબુની ગુફાઓમાં, પર્વતોની કોતરોમાં, કે ગામડે-ગામડે ફરતા સદાયારી સંતોના અણુ-પરમાણુઓ જ્યાં સુધી ભારતની ભૂમિ પર ધૂમરી લઈ રહ્યા છે ત્યાં સુધી ભારતનો વિનાશ કદી થઈ શકશે નહિ. સાધુ-સંતોને કેવળ પાંચ વર્ષ માટે હટી જવાનો વટ હુકમ રાષ્ટ્રપતિ બહાર પાડે અને જો તેનો બરાબર અમલ થાય તો મને લાગે છે કે હિન્દુપ્રજા પાંચ વર્ષમાં જ સત્ત્વહીન, કંગાળ, નમાલી, વ્યભિચારી, ભ્રષ્ટાચારી અને હીજરાઈ જાય.” આ વાત ભારતના એક સમજદાર વિદ્વાન કરે છે.

વિજ્ઞાન કહે છે કે, પૃથ્વીની ભીંતરમાં એવો એક મેગ્નેટિક ફોર્સ છે જેના કારણે સૂર્યની ગરમી આગ ઝરતી હોવા છતાં તે નિયંત્રિત રહે છે. જ્યારે એ મેગ્નેટિક ફોર્સ નબળો પડે છે ત્યારે સૂર્ય એવી આગ ઝરતી ગરમી ઓકવા માંડે છે કે જીવસૃષ્ટિ ત્રાહિમામ્ પોકારી દે છે. એવી જ રીતે જ્યાં સુધી મુમુક્ષુઓમાં સંતસમાગમરૂપી મેગ્નેટિક ફોર્સ જોરમાં હોય ત્યાં સુધી મુમુક્ષુઓ વિષયવાસનાની આગ ઝરતી તૃષ્ણામાં ફસડાઈ જતાં નથી. પરંતુ જો સંતસમાગમનું લક્ષ નબળું પડે તો મોટા મોટા ચમરબંધીના ખેલ ઉપરે ય પડદા પડી જાય છે. વૈજ્ઞાનિકો કહે છે કે આજે આકાશના કોઈપણ તારામાંથી છૂટો પડેલો પ્રકાશ તેને આ ધરતી ઉપર આવતા કરોડો વર્ષલાગે છે. આવું જ છે સંત સમાગમના હ્રાસનું (ખોટનું) તેની ખબર ખૂબ મોડી પડે છે.

આ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના મૂળિયા પાતાળ સુધી પહોંચાડવા માટે અને એની શાખાઓને આસમાન સુધી અંબાડવા માટે જ્ઞાનગુરુ સંતોએ લોહીના પાણી સીંચી અને મડદાના ખાતર પૂરા પાડ્યા છે. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયને આગળ ઘપાવવામાં દીક્ષાગુરુઓ પણ ઉણા ઉતરે એવા નહોતા. તેઓએ પણ લોહીને પાણી એક કર્યા છે. જ્ઞાનગુરુ સંતો અને દીક્ષાગુરુ પ. પૂ આચાર્ય મહારાજશ્રી આ બંને વિભૂતિઓએ સાથે મળીને કળિયુગની ભયાનક હોનારતોમાં પણ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના વડલાને લીલો રાખ્યો છે, અને ઉની આંચ પણ આવવા દીધી નથી.

વડતાલ પ્રકરણના ૧૮માં વચનામૃતમાં દીક્ષાગુરુ પરંપરાની સ્પષ્ટતા કરી છે, તે ‘શ્રીહરિવાક્યસુધાસિંધુ’ ગ્રંથમાં સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામીના શબ્દોમાં જોતા સ્પષ્ટ જણાય આવે છે.

‘શ્રીરઙ્ગાચ્ચે મહાક્ષેત્રે સમાધૌ ચ ગુરોસ્તતઃ ।
પ્રાપ્તવાન્ વૈષ્ણવીં દીક્ષાં તસ્ય શિષ્યો ભવામ્યહમ્ ॥
મયાડયોધ્યાપ્રસાદે ચ રઘુવીરે સુતે સ્વિકા ।
ધર્મવંશ્યેડસ્તિ નિહિતા ગુરુતેતિ ગુરુક્રમઃ ॥’

(હ.વા.સુ.સિં. - ૨૧૮/વચ. વર. પ્ર. ૧૮)

આ શ્લોકોમાં ‘પ્રાપ્તવાન્ વૈષ્ણવીં દીક્ષાં’ શબ્દો પ્રયોજાયેલા છે. એનો

અર્થ એ જ છે કે રામાનંદ સ્વામીએ રામાનુજાચાર્ય પાસે દીક્ષા લીધી હતી. અને રામાનંદ સ્વામીએ અમને દીક્ષા આપી 'આચાર્યપદ' પર આરુઢ કર્યાં. અને અમે અમારા દત્તપુત્ર અયોધ્યાપ્રસાદજી અને રઘુવીરજીને દીક્ષા આપી 'આચાર્યપદ' પર આરુઢ કર્યાં છે.

શિક્ષાપત્રીમાં ભગવાન શ્રીહરિએ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના આશ્રિતોને આજ્ઞા કરી છે :

‘મદાશ્રિતાનાં સર્વેષાં ધર્મરક્ષણહેતવે ।

ગુરુત્વે સ્થાપિતાભ્યાં ચ તાભ્યાં દીક્ષ્યા મુમુક્ષવઃ ॥’

અને અમારે આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી, તેમના ધર્મની રક્ષા કરવાને અર્થે એ સર્વેના ગુરુપણાને વિષે અમે સ્થાપન

કર્યા એવા જે તે અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર, તેમણે મુમુક્ષુજનને દીક્ષા આપવી.

(શિક્ષાપત્રી : શ્લોક - ૧૨૮)

આ રીતે દીક્ષાગુરુપરંપરા આચાર્ય પરંપરા સ્વીકારવામાં આવે છે. અને વડતાલના ૧૮માં વચનામૃતમાં દીક્ષાગુરુપરંપરા બતાવવા તરફ શ્રીજીમહારાજનો અનુરોધ છે. ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે આચાર્ય-ગુરુપરંપરાને આગળ વધારવા સ્વયં બે આચાર્ય-ગુરુપરંપરા ચાલુ કરી. જે એક શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ પીઠસ્થાન - વડતાલ પરંપરા અને બીજી શ્રી નરનારાયણ દેવ પીઠસ્થાન - અમદાવાદ પરંપરાના નામે પ્રસિદ્ધ છે. આ બંને આચાર્ય-ગુરુપરંપરાઓ વર્તમાન સમયમાં પણ ચાલી આવે છે.

દક્ષિણ વિભાગ વડતાલ દેશ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણદેવ ગાદી પીઠસ્થાન ‘આચાર્ય પરંપરા’

૧. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આદિઆચાર્ય શ્રી રઘુવીરજી મહારાજ
૨. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી ભગવત્પ્રસાદજી મહારાજ
૩. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી વિહારીલાલજી મહારાજ
૪. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી શ્રીપ્રતિપ્રસાદજી મહારાજ
૫. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી આનંદપ્રસાદજી મહારાજ
૬. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી નરેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ
૭. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી વિદ્યમાન આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ
૮. પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુલ મુગટમણિ લાલજી શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ

ઉત્તર વિભાગ અમદાવાદ દેશ શ્રી નરનારાયણદેવ ગાદી પીઠસ્થાન ‘આચાર્ય પરંપરા’

૧. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજ
૨. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી કેશવપ્રસાદજી મહારાજ
૩. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી પુરુષોત્તમપ્રસાદજી મહારાજ
૪. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી વાસુદેવપ્રસાદજી મહારાજ
૫. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી દેવેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ
૬. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી તેજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ
૭. પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી વિદ્યમાન આચાર્ય શ્રી કૌશલેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ
૮. પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુલ મુગટમણિ લાલજી શ્રી વ્રજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ

આજે સંપ્રદાયમાં ઉત્થાન અને ઉલ્લાસના ડંકા વાગી રહ્યા છે, મસ્તી અને આનંદની ઝાલર રણજણે છે; વૈદિક પરંપરાના સિદ્ધાંતથી સભર ડાળીઓ લૂમીઝૂમી રહી છે. તેનું કારણ પુરા સંપ્રદાયના ગુરુસ્થાને બિરાજમાન પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીમાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ સાક્ષાત્

બિરાજમાન છે.

ભગવાન શ્રીહરિનો આશીર્વાદ કહો કે પોતાની નિશાની કહો કે પછી શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયને આપેલી અમૂલ્ય ભેટ કહો, તે છે આ દિવ્ય આચાર્ય-ગુરુ પરંપરા !!!

આ ગુરુપરંપરાની સ્પષ્ટતા ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે પ્રથમ પ્રકરણના ૧લાં વચનામૃતમાં કરી છે :- ‘ધર્મકુળને આશ્રિત એવો જે ભગવાનનો ભક્ત છે તે ભગવાનની ઈચ્છાએ કરીને બ્રહ્મમય દેહને પામે છે’ આ વાક્યમાં વપરાયેલા ‘ધર્મકુળને આશ્રિત’ એ શબ્દોનો અર્થ, સંપ્રદાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતના જ્ઞાનથી વંછિત અથવા ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના આશ્રિત કહેવાતા છતાં પણ શ્રીજીમહારાજના મૂળભૂત સૈદ્ધાંતિક વિચારને ન સમજી શકનારા કેટલાક લોકો ‘ધર્મ પાળે તે ધર્મકુળ’ આવો અર્થ કરે છે. પરંતુ એ તદ્દન ખોટો અર્થ છે. જો ધર્મ પાળે તે ધર્મકુળ એમ કહેશું તો વડતાલના ત્રીજા વચનામૃતનો બાધ આવે છે. જુઓ વડતાલનું ૩જું વચનામૃત:-

પછી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, “આપણા ઉદ્ધવ સંપ્રદાયને વિષે જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, ધર્મ અને ભગવાનની ભક્તિ એ ચાર વાનાં જેમાં હોય તે એકાંતિક ભક્ત કહેવાય. અને આપણા સત્સંગમાં મોટો કરવા યોગ્ય પણ તે જ છે. અને એ ચાર સંપૂર્ણ ન હોય ને એક જ મુખ્યપણે કરીને હોય તો પણ ત્રણ જે બાકી રહ્યાં તે તે એકના પેટામાં આવી જાય એવું એક ક્યું એ ચારેમાં શ્રેષ્ઠ છે?” ત્યારે ગોપાળાનંદ સ્વામીએ તથા મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું જે, “હે મહારાજ! એવો તો એક ધર્મ છે, તે ધર્મ હોય તો ત્રણે વાનાં તે પુરુષમાં આવે.”

ત્યારે શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, “ધર્મ તો કેટલાક વિમુખ માણસ હોય તેમાં પણ હોય, માટે તેને શું સત્સંગમાં મોટો કરીશું?”

ભગવાન શ્રીહરિના આ શબ્દોને જોતા ‘ધર્મ પાળે તે ધર્મકુળ’ આ વાતનો જ છંદ ઊડી જાય છે. આવો શુદ્ધ અર્થ ફક્ત પોતાના નિજસ્વાર્થને સિદ્ધ કરવા માટે જ કરવામાં આવે છે. અહીં ‘ધર્મ’ શબ્દ ગુણવાચક અર્થમાં વપરાયેલો નથી. પણ સંજ્ઞાવાચક અર્થમાં

વપરાયેલો છે. અર્થાત્ ધર્મકુળને આશ્રિત એટલે ‘ધર્મદેવના કુળને આશ્રિત’ એવો અર્થ ગ્રહણ કરવો ઈષ્ટ છે.

જેમ રઘુકુળ એટલે રઘુરાજાનું કુળ, તેમજ વલ્લભકુળ એટલે વલ્લભાચાર્યનું કુળ. વલ્લભનો અર્થ પ્રિયતમ પણ થાય છે. પરંતુ અહીં પ્રિયતમ કુળ એવો અર્થ લેવાતો નથી. ધર્મકુળ એટલે ધર્મદેવનું કુળ એવો જ અર્થ લેવાનો છે, ન કે ‘ધર્મ પાળે તે ધર્મકુળ.’ શિક્ષાપત્રીના ૩જા શ્લોકમાં પણ આ વાતની સ્પષ્ટતા કરેલી છે. એ શ્લોકમાં સંપ્રદાય માટે પોતે જે પુરુષોની આચાર્ય પદે પસંદગી કરીને નિયુક્તિ કરેલી છે, તેનો ભગવાન શ્રીહરિ પોતે શ્રીમુખે પરિચય આપતા કહે છે

“અમારા પિતા ધર્મદેવના બીજા બે પુત્રો અને અમારા ભાઈઓ મોટા રામપ્રતાપભાઈ અને નાના ઈચ્છારામભાઈ, એમના પુત્રો અનુક્રમે અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીરને અમે અમારા દત્તપુત્ર કરીને સંપ્રદાયના સર્વે સત્સંગીના આચાર્યપદે સ્થાપન કર્યા છે.”

“અમારા પિતા ધર્મદેવના બીજા બે પુત્રો અને અમારા ભાઈઓ મોટા રામપ્રતાપભાઈ અને નાના ઈચ્છારામભાઈ, એમના પુત્રો અનુક્રમે અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીરને અમે અમારા દત્તપુત્ર કરીને સંપ્રદાયના સર્વે સત્સંગીના આચાર્યપદે સ્થાપન કર્યા છે.”

આ શ્લોકમાં આચાર્યોનું નામજોગ સંબોધન કરેલું છે. જો આમાં માત્ર આચાર્યોના નામનો નિર્દેશ અને સંબોધન જ કરવાનું હોત તો, શ્લોક-૪ અને ૫માં જેમ:-

‘મુક્તાનન્દમુખ્યાશ્ચ
નૈષ્ઠિકા બ્રહ્મચારિણ: ।
ગૃહસ્થાશ્ચ મયારામભટ્ટાદ્યા
યે મદાશ્રયા: ॥

સઘવા વિઘવા યોષા
યાશ્ચ મચ્છિષ્યતાં ગતા: ।

મુક્તાનન્દાદયો યે સ્યુ: સાઘવશ્ચાશ્રિલા અપિ ॥’

(શિક્ષાપત્રી : શ્લોક - ૪-૫)

બ્રહ્મચારી, ત્યાગી, ગૃહસ્થાશ્રમી અને સાધુ-ત્યાગી વર્ગના પ્રતિનિધિઓના માત્ર નામ-નિર્દેશ કરેલા છે તે પ્રમાણે આ શ્લોકમાં પણ માત્ર આચાર્યોના નામ જ લખ્યા હોત. પરંતુ એ નામો સાથે ચાર વિશેષણો : ‘બ્રાત્રોઃ, ધર્મજન્મનોઃ, યાવ્ અયોધ્યા પ્રસાદાચ્ચરઘુવીરાશ્રિઘો અને સુતૌ’ ખાસ વપરાયેલાં છે. ભગવાન

શ્રી સ્વામિનારાયણે આચાર્યપદ પોતાના ભત્રીજાઓના વંશમાં નહિ, પણ પોતાના પિતા ધર્મદેવના વંશજોમાંથી દત્તપુત્ર કરીને સ્થાપિત કરેલું છે. આ હકીકત તરફ ધ્યાન દોરવા ખાતર જ ‘ધર્મદેવ થકી જેમનો જન્મ થયો છે’ અને ‘અમારા ભાઈ રામપ્રતાપજી અને ઈચ્છારામજી એમના પુત્રો’ એવો ત્રણ પેઢીનો પરિચય દાખવતાં બે વિશેષણો વાપરેલાં છે.

‘શ્રીહરિવાક્યસુધાસિંધુ’ ગ્રંથમાં સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામીએ ‘ધર્મવંશ્ય’ શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો છે. તેની વ્યાખ્યા પ.પૂ. આદિઆચાર્ય શ્રી રઘુવીરજી મહારાજે આ રીતે કરી છે :- ‘મયા ધર્મવંશ્યે । ધર્મવંશભવે । સૂતે દત્તવિધિના પુત્રત્વેનાહ્મીકૃતે અયોધ્યાપ્રસાદે રઘુવીરે ચ’

ધર્મદેવના કુળમાં જન્મેલા દત્તવિધિથી પુત્રપણે અમે સ્વીકારેલા અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર - આ વ્યાખ્યાથી પણ સ્પષ્ટતા થાય છે કે ધર્મકુળ એટલે ‘ધર્મદેવનું કુળ.’

સંપ્રદાયના સિદ્ધાંત અને સર્વજીવહિતાવહ પ્રણાલિકાની અતિ મહત્ત્વની વાત સૌ કોઈના ધ્યાનમાં હંમેશા રહે એ કારણે, વચનામૃતના સંપાદનકાર્યની શરૂઆત ધર્મકુળ વંશના સભ્યો - અયોધ્યાથી સૌપ્રથમવાર સંપ્રદાયમાં આવ્યા તે પછી જ થયેલી જણાય છે. કેટલાક લોકો કહે છે કે ધર્મકુળ વંશના સભ્યો પહેલા-વહેલા લોયામાં સં. ૧૮૭૭માં ભગવાન શ્રી

સ્વામિનારાયણે ‘શાકોત્સવ’ ઉજવ્યો તે પછી આવેલા છે, પરંતુ આ માન્યતા બરાબર નથી. પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય શ્રી વિહારીલાલજી મહારાજશ્રીએ ‘શ્રીહરિલીલામૃત ગ્રંથ’માં લોયાના શાકોત્સવનું સુરેખ વર્ણન કરેલું છે. તેમાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ઉલ્લેખ કરેલો છે :-

‘ઈચ્છારામને રામપ્રતાપ, નિજદેશ ગયા હતા આપ; પ્રભુદર્શન ચિત્ત ચહાઈ, આવ્યા તે સમે તે લોયામાંઈ.’

(શ્રીહરિલીલામૃત : ૭/૮૩/૨૫-૨૬)

આ નિર્દેશ સ્પષ્ટ સૂચવે છે કે ધર્મકુળ લોયામાં આવ્યું તો હતું જ, પરંતુ પ્રથમવાર નહીં. લોયામાં ઉજવાયેલા શાકોત્સવ અગાઉ ધર્મકુળ વંશના સભ્યો સત્સંગ-સંપ્રદાયમાં આવ્યા હતા. વચનામૃતના સંપાદનની શરૂઆત જે ઉપદેશોથી કરવામાં આવી છે તેની તિથિ સં. ૧૮૭૬ના માગશર સુદ ૪ છે. આ વચનામૃતના ત્રીજા પ્રશ્નના ઉત્તરમાં શ્રીજીમહારાજે ‘ધર્મકુળને આશ્રિત એવો જે ભગવાનનો ભક્ત છે તે ભગવાનની ઈચ્છાએ કરીને બ્રહ્મમય દેહને પામે છે’ એવું કહ્યું છે.

હવે, પહેલાં જ વચનામૃતમાં વપરાયેલા આ શબ્દો ઉપરથી ધર્મદેવના કુળના સભ્યો સંપ્રદાયમાં સં. ૧૮૭૬ના માગશર સુદ - ૪ પૂર્વે આવેલા છે એવો સ્વીકાર મને-કમને પણ કરવો જ

પડે તેમ છે. સં. ૧૮૭૬ પૂર્વે એટલે ક્યારે ? તો એની સ્પષ્ટતા - જેમને ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાનમાં જોવા જાણવાની અદ્ભુત દૃષ્ટિ અને શક્તિ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની કૃપાથી પ્રાપ્ત થયેલી હતી એવા સ્વતઃસિદ્ધ સમાધિનિષ્ઠ સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામીએ સંપ્રદાયના મહાન સમ્રાટ અને આધારભૂત ધર્મગ્રંથ ‘શ્રી સત્સંગિજીવન’માં સં. ૧૮૭૫માં વડતાલમાં કરેલ પુષ્પદોલોત્સવ પ્રસંગમાં (ફાગણ સુદ - ૧૦ને દિવસે ધર્મકુળ સૌપ્રથમવડતાલમાં આવ્યું. એમ શ્રી સત્સંગિજીવન પ્ર.૩. અ.૪૮માં) નોંધ કરેલી છે. ત્યારબાદ બીજે દિવસે એકાદશીની સભામાં પણ;

‘મુનિભિશ્ચ જનૈઃ સર્વૈર્માનિતૌ તાવુભાવથ ।

રામપ્રતાપેચ્છારામૌ હરેરગ્નેનિષેદતુઃ ॥’

પછી રામપ્રતાપ અને ઈચ્છારામબન્ને ભાઈઓ તે મુક્તાનંદ આદિ સાધુઓ તથા મયારામભટ્ટ આદિ- સર્વ સત્સંગીઓ વડે સત્કાર પામી શ્રીહરિની આગળ સમીપે બેઠા.

(શ્રી સત્સંગિજીવન : ૩/૫૩/૧૦)

આ શ્લોક એ સ્પષ્ટ બતાવે છે કે, સં. ૧૮૭૫ના ફાગણ માસમાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે વડતાલમાં ભવ્ય ફૂલદોલનો અભૂતપૂર્વ ઉત્સવ કર્યો તે સમયે ધર્મદેવના કુળના સભ્યો રામપ્રતાપજી મહારાજ તથા ઈચ્છારામજી મહારાજ આદિકની હાજરી હતી. આથી એવું નિષ્પન્ન થાય છે કે, વચનામૃતના સંપાદનનું પ્રારંભનું વર્ષ સં. ૧૮૭૬ છે. અને સત્સંગમાં ધર્મકુળની હાજરી સંપ્રદાયના શાસ્ત્રો સં. ૧૮૭૫ની સાલથી દર્શાવે છે. માટે જે લોકો પ્રથમ પ્રકરણના ૧લા વચનામૃતમાં ધર્મકુળનો અર્થ અવળો સમજે છે અને સમજાવે છે તેઓ એમ કહે છે કે ‘સં. ૧૮૭૬ની સાલમાં ધર્મકુળ સંપ્રદાયમાં આવ્યું જ ન હતું. ધર્મકુળ તો લોયામાં સં. ૧૮૭૭ની સાલમાં આવ્યું હતું. તેથી પહેલા વચનામૃતમાં તો ધર્મકુળનો અર્થ અમે સમજાવીએ છીએ એવો જ (‘ધર્મ પાળે તે ધર્મકુળ’ અથવા ‘ધર્મગુણ વિશેષનું કુળ’) છે’ તો તેઓની આ દલીલનું સંતોષકારક સમાધાન ઉપરોક્ત પ્રમાણે છે.

હવે એક પ્રશ્ન એવો પણ ઉદ્ભવે કે શ્રીજીમહારાજે ભૂમંડળ પર વિદ્વતામાં જેમનો કોઈ જોટો ન જડે તેવા પરમહંસોમાંથી કોઈને પોતાના સ્થાને આરૂઢ ન કરતાં ધર્મકુળ વંશમાંથી શ્રી રઘુવીરજી મહારાજ અને શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજને જ કેમગાદી ઉપર આરૂઢ કરી સારાંચ સંપ્રદાયના આચાર્ય તરીકે સ્થાપ્યા ? તેનો

એકજ ઉત્તર છે કે, ૨૬૨ વચનામૃતોમાં અનેક તાત્વિક પ્રશ્નો પૂછાયા છે. જે પ્રશ્નો સામાન્ય પંડિતોથી તો થવા અશક્ય જ છે. જે પ્રશ્નો ગોપાળાનંદ સ્વામી, મુક્તાનંદ સ્વામી, નિત્યાનંદ સ્વામી આદિક સંતોએ કરેલા છે. પરંતુ વચનામૃતોમાં જેટલાં પણ પ્રશ્નો પૂછાયા છે તે પ્રૌઢ અવસ્થાએ પહોંચેલા સંતો-હરિભક્તોએ પૂછેલા છે. સારાચ સંસારની પરિસ્થિતિ જાણ્યા-માણ્યા પછી ઉદ્ભવેલાં પ્રશ્નો સંતો-ભક્તોએ પૂછ્યા છે. અનેક શાસ્ત્રોના અધ્યયન પછી ઉઠેલી શંકાઓના સમાધાન માટે પ્રશ્નો પૂછાયા છે, પરંતુ ૨૬૨ વચનામૃતોમાં પૂછાયેલા તમામ પ્રશ્નો પૈકી ફક્ત ૪ પ્રશ્નો બાકાત છે. જે ગઢડા મધ્ય પ્રકરણના ૬૨માં વચનામૃતમાં તથા ગઢડા અંત્ય પ્રકરણના ૧૪ અને ૧૮માં વચનામૃતમાં આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજ અને આદિઆચાર્ય શ્રી રઘુવીરજી મહારાજ દ્વારા પૂછવામાં આવ્યા છે.

ગઢડા મધ્ય પ્રકરણના ૬૨માં વચનામૃતમાં અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજે શ્રીજીમહારાજને પ્રશ્ન પૂછ્યો છે કે, “આ સંસારને વિષે એવો પુરુષ હોય જે આઠો પહોર તો સંસારની વિટંબણામાં રહ્યો હોય અને ગમે એવું યોગ્ય અયોગ્ય કર્મ પણ થઈ જતું હોય અને તે એક ઘડી કે બે ઘડી ભગવાનનું ભજન કરતો હોય, ત્યારે તે ભજને કરીને તેણે દિવસ બધામાં પાપ કર્યું તે બળે કે ન બળે ?”

એ પછી રઘુવીરજી મહારાજે પ્રશ્ન પૂછ્યો કે, “હે મહારાજ ! આ જીવનો મોક્ષ તે કેમ કરે ત્યારે થાય છે ?”

આ પ્રશ્નો પૂછતી વખતે શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજની ઉંમર ૧૬ વર્ષની અને શ્રી રઘુવીરજી મહારાજની ઉંમર ૧૩ વર્ષની હતી. હવે ૧૬ વર્ષના અને ૧૩ વર્ષના કિશોરને આવી મોક્ષની અને ભગવદ્પ્રાપ્તિની તીવ્ર ઝંખના ભાગ્યે જ જોવા મળતી હોય છે. અને આવા મોક્ષ ઉપયોગી પ્રશ્નો હૃદયમાં ઉદ્ભવતાં હોય છે. કેટલી પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરવાની આતુરતાં અને ભજન કરવાની ઝંખના હશે ત્યારે આવા પ્રશ્નો આટલી નાની વયે તેમના અંતરમાં ઉઠ્યાં હશે !!!

વળી, ગઢડા અંત્ય પ્રકરણના ૧૪માં વચનામૃતમાં શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજે પૂછ્યું કે, “એકની તો બુદ્ધિ પણ ઘણી હોય, ને શાસ્ત્રમાં પણ બહુ દૃષ્ટિ પુગતી હોય અને બીજો છે તેની તો બુદ્ધિ પણ થોડી હોય, ને શાસ્ત્રમાં પણ ઝાઝું જાણતો ન હોય અને ઘણી બુદ્ધિવાળો હોય તે સત્સંગમાંથી વિમુખ થઈ જાય છે, અને થોડી બુદ્ધિવાળો હોય તે ઠંઠ થકો સત્સંગમાં રહે છે

તેનું શું કારણ છે ?” આ પ્રશ્ન પૂછતી વખતે શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજની ઉંમર ૧૯ વર્ષની હતી.

ગઠડા અંત્ય પ્રકરણના ૧૮માં વચનામૃતમાં શ્રી રઘુવીરજી મહારાજે પ્રશ્ન પૂછ્યો કે, “જેવી જાગ્રત અવસ્થાને વિષે જીવની સ્થિતિ છે તેવી સ્વપ્ન અવસ્થાને વિષે કેમ રહેતી નથી ?” આ પ્રશ્ન શ્રી રઘુવીરજી મહારાજે ૧૬ વર્ષની વયે પૂછ્યો હતો.

આટલી નાની વયમાં આટલાં બધા આંતરિક દોષો તરફ જાગૃત વર્તતા અને તેમને ટાળવા માટે સતત પ્રયત્નશીલ રહેનારા આ બંને આચાર્યશ્રીઓને શ્રીજીમહારાજે સારાંય સંપ્રદાયના ગુરુપદે સ્થાપ્યા હતા, તે નિર્વિવાદ વાત છે.

સ.ગુ. શ્રી શુકાનંદ સ્વામી શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતાની વ્યાખ્યામાં લખે છે :- ‘પ્રાદુરભૂત્ ધર્મકુલે ધર્મત્રાણાય યોડક્ષરરાત્પરતઃ ।’ - અક્ષરથી પર પરબ્રહ્મ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ ધર્મની રક્ષાને માટે ધર્મકુળમાં પ્રાગટ્યને પામ્યા, આ પ્રમાણથી પણ એ જ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે ધર્મકુળ એટલે ‘ધર્મદેવનું કુળ.’

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ ધર્મકુળના આશ્રય ઉપર જ ભાર મૂકે છે. ધર્મવંશી આચાર્યના આશ્રય વિના શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનો તિલક-ચાંદલો કરવાનો કે કંઠી પહેરવાનો અધિકાર નથી. આ રહ્યા ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના સ્વયંના શબ્દો :-

‘કૃષ્ણાદીક્ષાં ગુરોઃ પ્રાપ્તૈસ્તુલસીમાલિકે ગલે ।

ધાર્યે નિત્યં ચોર્ધ્વપુણ્ડ્રં લલાટાદૌ દ્વિજાતિભિઃ ॥’

અને ધર્મવંશી ગુરુચક્રી શ્રીકૃષ્ણની દીક્ષાને પામ્યા એવા જે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રણ વર્ણના અમારા સત્સંગી, તેમણે કંઠને વિષે તુલસીની બેવડી માળા નિત્યે ધારવી અને લલાટ, હૃદય અને બે હાથ એ ચારે ઠેકાણે ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું. ॥૪૧॥ (શિક્ષાપત્રી : શ્લોક-૪૧)

આ શિક્ષાપત્રીના શ્લોકમાં આવેલ ‘ગુરોઃ’ શબ્દની સ્પષ્ટતા સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામી ‘શિક્ષાપત્રી ભાષ્ય’ ગ્રંથમાં આ પ્રમાણે કરે છે :-

‘ગુરોઃ ગુરુપદસ્થ ધર્મવંશ્યબ્રાહ્મણાત્ સકાશાત્ તસ્યૈવ સ્વેન ગુરુપદે સ્થાપિત્વાદિતિ ભાવઃ’

(શિક્ષાપત્રી ભાષ્ય/અર્થદીપિકા ટીકા : શ્લોક-૪૧)

ગુરુપદમાં સ્થાપન કરેલા ધર્મવંશી બ્રાહ્મણ પાસેથી; તેને સ્વયં ભગવાન શ્રીહરિએ જ ગુરુપદે સ્થાપન કરેલા છે,

એવું તાત્પર્ય છે.

‘પ્રાપ્તૈઃ’ - શબ્દની વ્યાખ્યા સ્વામીએ આ રીતે કરેલી છે :- ‘દીક્ષાગ્રહણં વિના ભગવદર્ચનાદિભક્તાવનધિકારાપત્તેઃ ગૃહીતદીક્ષેઃ ઈત્યર્થઃ ।’ - ધર્મવંશી આચાર્ય પાસેથી દીક્ષા ગ્રહણ કર્યા વિના ભગવાનની પૂજારૂપ ભક્તિનો અધિકાર પ્રાપ્ત થતો નથી. તો પછી શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના ચિત્તોને ક્યાંથી ધારી શકે? માટે ગૃહીત દીક્ષા એમ કહેવું છે.

શિક્ષાપત્રી ભાષ્ય ગ્રંથમાં સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામી પદ્મપુરાણનું પ્રમાણ આપતાં કહે છે :-

‘પાદ્મોત્તરખંડે દેવીં પ્રતિ શ્રીશંકરચાહ અદીક્ષિતસ્ય વામોરુ કૃતં સર્વમનર્થકમ્ । પશુયોનિમવાપ્નોતિ દીક્ષાહીનો નરો મૃતઃ ॥’

(શિક્ષાપત્રી ભાષ્ય/અર્થદીપિકા ટીકા : શ્લોક-૪૧)

પદ્મપુરાણના ઉત્તરખંડમાં દેવીને શંકર કહે છે : “હે સુંદરી! દીક્ષા વગરનાનું કરેલું સર્વ નિરર્થક છે. દીક્ષા વિનાનો મનુષ્ય મરીને પશુયોનિને પામે છે.”

‘સંપ્રાય વૈષ્ણવીં દીક્ષાં ભુવિ ભજન્તિ યે ।

તે કૃતાર્થા મનુષ્યા વૈ ભારભુતા ભુવોડપરે ॥’

(શિક્ષાપત્રી ભાષ્ય/અર્થદીપિકા ટીકા : શ્લોક-૪૧)

વૈષ્ણવી દીક્ષા પામીને ભૂમિઉપર જે પ્રભુને ભજે છે તે કૃતાર્થ થાય છે. અને પૃથ્વીમાં જે બીજા મનુષ્યો છે તે ભારરૂપ છે.

‘ન ચ યસ્ય પશોઃ કળ્પે તુલસીમાલિકા ભવેત્ ।

તસ્યાત્રં માંસસદૃશં જલં ચ મદિરાસમમ્ ॥’

(શિક્ષાપત્રી ભાષ્ય/અર્થદીપિકા ટીકા : શ્લોક-૪૧)

પદ્મપુરાણનું પ્રમાણ આપીને સ્વામી કહે છે : જે પશુના (જીવના) કંઠમાં તુલસીની માળા ન હોય તેનું અન્ન માંસ જેવું છે અને પાણી દારુ સમાન છે. તુલસીની માળા ધારણ કરવા માટે ધર્મવંશી આચાર્યનો આશ્રય અતિ આવશ્યક છે. તે વિના તુલસીની માળા ન ધારણ કરી શકાય.

આચાર્યપદની સ્થાપના આપણા ધર્મના રક્ષણ માટે સ્વયં ભગવાન શ્રીહરિએ કરેલી છે. શિક્ષાપત્રીમાં શ્રીજીમહારાજ લખે છે :-

‘મદાશ્રિતાનાં સર્વેષાં ધર્મરક્ષણહેતવે ।

ગુરુત્વે સ્થાપિતાભ્યાં ચ તાભ્યાં દીક્ષ્યા મુમુક્ષવઃ ॥’

અને અમારે આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી,

તેમના ધર્મની રક્ષા કરવાને અર્થે એ સર્વેના

ગુરુપણને વિષે અમે સ્થાપન કર્યા એવા જે તે અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર, તેમણે મુમુક્ષુજનને દીક્ષા આપવી. (શિક્ષાપત્રી : શ્લોક-૧૨૮)

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના મહાન સમ્રાટ ગ્રંથરાજ 'શ્રી સત્સંગિજીવન' સત્સંગ સમાજને આંગળી પકડીને બતાવે છે કે ગુરુ કોને બનાવવા :

'સંપન્નોઽપિ ગુણૈઃ સર્વૈર્ધર્મવંશ્યો ન ચેત્તુ યઃ ।

સ ગુરુર્નૈવ કર્તવ્યઃ સંસૃતેર્મુક્તિમિચ્છતા ॥'

ગુરુ બનવાનાં સંપૂર્ણ ગુણોએ યુક્ત - શુભ લક્ષણોથી સંપન્ન હોવા છતાં જો તે ધર્મવંશી ધર્મકુળના ન હોય તો; જન્મમરણના સંસૃતિ સંકટથી મુક્તિની ઈચ્છાવાળા મુમુક્ષુએ તેમને ગુરુ ન કરવા, ગુરુ તરીકે ન સ્વીકારવા.

(શ્રી સત્સંગિજીવન : ૪/૪૬/૨૩)

રમણ મહર્ષિ પાસે એક ભક્ત આવ્યો. તેની ભાવના હતી રમણ મહર્ષિના શિષ્ય થવાની, રમણ મહર્ષિએ તેને કહ્યું કે, "જો તું સંન્યાસ લઈને મને ગુરુ બનાવવા માગતો હોય તો હું તને ખાતરી આપું છું કે, સંન્યાસીના જીવનમાં કોઈ પાપ કરી બેસીને તું નરકમાં જઈશ તો ત્યાં પણ હું તારા ગુરુપદે રહીને તને ત્યાંથી છોડાવી દઈશ અને સદ્ગતિનું દાન કરીશ, પણ આ બધુ ત્યારે બનશે જ્યારે પહેલા હું તને શિષ્ય તરીકે સ્વીકારું, તું ભલે મને ગુરુ તરીકે મનથી સ્વીકારે પણ હું તને શિષ્ય તરીકે સ્વીકાર્યાનો પ્રતિસાદ ન આપું તો તે મને ગુરુપદે સ્થાપ્યાનો કોઈ અર્થ નહિ સરે."

આ રહ્યા રમણ મહર્ષિના તે શબ્દો :- 'I will follow you even hell to yes ue you, Provided I accept you as my disciple'

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે આપણને શિષ્યભાવથી દાયકા પહેલા સ્વીકારીને ધર્મવંશી આચાર્યને અર્પણ કરી દીધા છે. અને તેના બદલામાં

આપણને 'ધર્મવંશી ગુરુ' આપેલા છે. અને સાથે એ વચન પણ આપેલું છે :-

'મારા જનને અંતકાળે જરૂર મારે આવવું, બિરુદ મારું બદલે નહિ સર્વે જનને જણાવવું.'

(ભક્ત ચિંતામણિ : ૬૮/૯)

આ જ વાતનો ઉલ્લેખ સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામીએ 'શ્રી સત્સંગિજીવન' ગ્રંથમાં કરેલો છે :-

'एतयोश्चैतद्वंश्यानां करिष्यन्ति य आश्रयम् ।

તાન્ કૃષ્ણો ભગવાન્ ધામ દેહાન્તે નેષ્યતિ સ્વકમ્ ॥'

આ મારા બંને પુત્રો તથા આ વંશમાં થનારા ગુરુપદમાં રહેલાઓનો આશ્રય જે કરશે તે ભક્તોને અમો દેહાંતે ધામમાં લઈ જશું. (શ્રી સત્સંગિજીવન : ૪/૪૦/૩૯)

આજ પ્રસંગે ભગવાન શ્રીહરિ પોતાના બંને પુત્રો - અયોધ્યાપ્રસાદજી અને રઘુવીરજીને ગાદીએ બેસાડતી વખતે તેમને ઉદ્દેશીને કહે છે :-

'साधवो वर्णिनः पद्दा ये स्युस्ते तूभयोः समाः ॥

અપક્ષપાતા: કર્તારસ્તે સેવાં યુવયોર્દ્વયોઃ ।

યે પક્ષપાતિનઃ સ્યુસ્તે ભ્રષ્ટા યાસ્યન્વધોગતિમ્ ॥'

હે પુત્રો ! જે અમારા આશ્રિત સાધુઓ-બ્રહ્મચારીઓ અને પાળાઓ છે તે તો તમારે બંનેને શિષ્યભાવમાં સમાન છે. (એમને પૂજ્યપણે તમે તુલ્ય છો.) તે આ સાધુ વગેરે ત્યાગીઓ પક્ષપાત વિના તમારી

હે પુત્રો ! જે અમારા આશ્રિત સાધુઓ-બ્રહ્મચારીઓ અને પાળાઓ છે તે તો તમારે બંનેને શિષ્યભાવમાં સમાન છે. (એમને પૂજ્યપણે તમે તુલ્ય છો.) તે આ સાધુ વગેરે ત્યાગીઓ પક્ષપાત વિના તમારી બંનેની સેવા કરવાને યોગ્ય છે. અને જે સાધુ વગેરે પક્ષપાત કરશે તે પોતાના ધર્મથી ભ્રષ્ટ થશે અને અધોગતિને પામશે.

બંનેની સેવા કરવાને યોગ્ય છે. અને જે સાધુ વગેરે પક્ષપાત કરશે તે પોતાના ધર્મથી ભ્રષ્ટ થશે અને અધોગતિને પામશે. (શ્રી સત્સંગિજીવન : ૪/૪૦/૪૧-૪૨)

આ રીતે ભગવાન શ્રીહરિએ (સ.જી. પ્ર. ૪ અ. ૪૦માં બંને આચાર્યશ્રીઓની સેવા પૂજ્યભાવ સહિત અને પક્ષપાત રહિત થઈને સાવધાનપણે કરવાની કહી છે. એટલું જ નહિ ભગવાન શ્રીહરિએ સ્વયં શ્રી શુકાનંદ મુનિ દ્વારા લખાવેલો, કોઈપણ ધર્મના કે દેશના બંધારણમાં જેની તુલના ન થઈ શકે

એવો અજોડ ‘દેશ-વિભાગનો લેખ’ છે. તે પણ (પ્રારંભથી જ, થોડે આગળ જતા;) ભગવાન શ્રીહરિ પોતાના ત્યાગી-ગૃહી સમસ્ત આશ્રિતોને અતિ સારૂપ હિતકારી ઉપદેશ આપતા કહે છે :-

- ને અમે તમોને મંદિરો આદિક જે આપ્યું છે તેમાં કોઈ સાધુ તથા બ્રહ્મચારી તથા પાળા, તે કોઈ કાળે દર દાવો કરશે નહિ.

- ને અમારી શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે તમો રહેજ્યો.

- ને એ સર્વે પણ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે પોતપોતાના ધર્મમાં રહી તમારી સેવા કરશે ને સરકાર, દરબાર આદિક કોઈના વાંક તળે આવે એવું અજોગ્ય કામ કોઈ કાળે કરશે નહિ. તેમગમે તેવો આપતકાળ પડશે તો સત્સંગીમાં ભીખ માંગી ખાશે, પણ આચાર્યને માથે આવે એવું કોઈનું કરજ કરશે નહિ, ને કોઈ જાણે અજાણે કરશે તો કરનાર ભોગવશે, એમ અમારી આજ્ઞા છે.

- ને સાધુ તથા બ્રહ્મચારી તથા પાળા એ સમસ્તના તથા સત્સંગી સમસ્તના તમો બેય ગાદીવાળાને આચાર્ય સ્થાપ્યા છે તે સર્વે નિરંતર તમારી આજ્ઞામાં રહેશે ને તમારી સેવા કરશે.

(દે. વિ. લેખ: પેરેગ્રાફ કલમ- ૧૨ થી ૧૫)

- ને શ્રીધર્મવંશના બેય ગાદીવાળા આચાર્ય વિના અન્ય મતવાળા હરકોઈ મનુષ્ય, શાસ્ત્રે તથા જોગે તથા તપે તથા વૈરાગ્યાદિક ગુણો વિશેષ હોય ને તેથી શ્રીધર્મવંશના બે ગાદીવાળા આચાર્ય ન્યૂનપણે જાણ્યામાં આવે તો પણ, સાધુ તથા બ્રહ્મચારી તથા પાળા સમસ્ત તથા સત્સંગી સમસ્તને અમારી એમ આજ્ઞા છે જે તમારા જીવના કલ્યાણને અર્થે શ્રીધર્મવંશના બે ગાદીવાળા આચાર્યને સદાકાળ નિરંતર માનજ્યો ને મન, કર્મ, વચને આજ્ઞામાં રહેજ્યો. - ને તેમાં જે ફેર પાડી અન્ય આશ્રય કરશે ને અન્યને માનશે તેના જીવને આ લોકમાં તથા પરલોકમાં કોઈ કાળે સુખ થાશે નહિ. ને અતિ કષ્ટને પામશે. (દે. વિ. લેખ: પેરેગ્રાફ કલમ- ૧૬)

આ પ્રમાણે બંને આચાર્યોની આજ્ઞામાં રહેનારને આ લોક-પરલોકમાં સુખી થવાનો ઉપાય બતાવીને તે પ્રમાણે નહિ વર્તનારને - અન્યાશ્રય કરવા જનારને ચેતાવી દેતો - બંને લોકમાં અતિ કષ્ટરૂપ દુર્ગતિની પ્રાપ્તિનો જળજળતો અભિશાપ પણ શિક્ષાપત્રીમાં આશીર્વાદથી અમી વરસાવનારા અને ‘પ્રેમાનંદનો વ્હાલો વરસ્યા અમૃત મેહ’ એમ સદા આશીર્વાદનો વરસાદ વરસાવનારા એજ ભગવાન આપણને અગાઉથી ચેતાવવા માટે અભિશાપની સિગ્નલ (લાલ બત્તી) બતાવે છે.

ત્યારે આપણે પણ ભગવાન શ્રીહરિને ચેલેજ કરીને કહેવું જોઈએ કે, “ઓ ભગવંત! તમારા કહેલા પ્રમાણે અમે ધર્મવંશીના આશ્રિત છીએ એટલે અમે પડકાર કરીને કરીએ છીએ કે અમારી ક્યારેય દુર્ગતિ નહિ જ થાય.”

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના સંસ્થાપક સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે સ્વયં પોતાના ત્યાગી અને ગૃહસ્થ તમામ આશ્રિતો માટે ગુરુની નિયુક્તિ કરેલી છે. વિશ્વના તમામ સંપ્રદાયો કરતા શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય શ્રેષ્ઠ સાબિત થાય છે. કારણ કે, શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં ‘ગુરુ’ એ એક કુદરતી દેણ છે. જે બીજા કોઈ સંપ્રદાયમાં જોવા નથી મળતી. આ કુદરતી દેણ હોવાથી એમાં ક્યારેય વિકૃતિ સંભવ નથી. વિકૃતિ તો માનવ સર્જનમાં હોય શકે! શ્રી

‘ગુરુ’ એ એક કુદરતી દેણ છે. જે બીજા કોઈ સંપ્રદાયમાં જોવા નથી મળતી. આ કુદરતી દેણ હોવાથી એમાં ક્યારેય વિકૃતિ સંભવ નથી. વિકૃતિ તો માનવ સર્જનમાં હોય શકે! શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં ‘આચાર્ય ગુરુપરંપરા’ એ ભગવાન શ્રીહરિની આત્યંતિક કલ્યાણ વ્યવસ્થાની અંગભૂત એક વ્યવસ્થા છે.

સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં ‘આચાર્ય ગુરુપરંપરા’ એ ભગવાન શ્રીહરિની આત્યંતિક કલ્યાણ વ્યવસ્થાની અંગભૂત એક વ્યવસ્થા છે. આવી ‘આચાર્ય ગુરુપરંપરા’ની પાછળ સ્વયં સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની યોજનાની, ભાવનાની અને વ્યવસ્થાની એક દિવ્યશક્તિ રહેલી છે. આચાર્યપદ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયની અવિચ્છિન્ન પરંપરાને ટકાવી રાખનારું એ પદ છે. માટે આચાર્ય પદ એ પરમાત્માનો જ આપેલો એક હિસ્સો છે.

અને એવી રીતે વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે કે, તે કુદરતી વ્યવસ્થા તે મૂળ સ્વરૂપે સ્વીકારવામાં આવે તો એમાં કોઈ આડઅસરો પેદા થતી નથી. પરંતુ જો તમે પરમાત્માની વ્યવસ્થામાં ફેરફાર કરો છો કે એના મૂળ તત્ત્વોમાં કશોક ફેરફાર કરો છો તો કેટલીક આડઅસરો આપણા શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં પેદા થઈ છે, એ જોઈ શકીએ છીએ.

દાખલા તરીકે સફેદ ખાંડ અથવા તો ટેબલ સુગરનું ઉદાહરણ લઈએ. શેરડીને રિફાઈન અને પ્રોસેસ કરીને તે બનાવવામાં આવે છે. આ પ્રક્રિયા દરમિયાન તે તેના બધા જ વિટામિન્સ, મિનરલ (ખનીજ તત્ત્વ), ફાઈબર્સ ગુમાવી દે છે. અને તે ખાલી કેલરી બનીને રહી જાય છે. હવે ખાંડને પચાવવા માટે આપણા શરીરને વિટામિન્સ અને મિનરલ્સની જરૂર પડે છે. આથી શરીરના બીજા ભાગો જેવા કે, હાડકાં, જ્ઞાનતંતુઓ, સ્નાયુઓ, ત્વચા, આંખો વગેરે પાસેથી તે મેળવે છે. અને પરિણામ એ આવે છે કે શરીરને વિટામિન્સ અને મિનરલ્સની ખોટ વર્તાય છે. જે બીજી સમસ્યાઓ જેવી કે નબળા હાડકાં, માનસિક-ચીડિયાપણું, થાક લાગવો, સ્નાયુઓની બિમારી, આંખોની નબળાઈ વગેરે પેદા કરે છે. વધુમાં શુદ્ધ ખાંડ તરત બ્લડ ગ્લુકોઝનું સ્તર વધારી દે છે. જેને પચાવવા શરીર ઈન્સ્યુલીન છોડે છે. જેના લીધે સુગરનું સ્તર નીચું આવે છે. અને આ બધાને કારણે પ્રતિક્રિયારૂપે તમને થાક, હતાશા અને શરીરનો દુઃખાવો થાય છે. કુદરતી ખોરાક એવી રીતે બન્યા જ નથી કે શરીરમાં આ રીતે અચાનક ઊંચું અને અચાનક નીચું વલણ ઊભું થાય. પણ જો શેરડીને મૂળ સ્વરૂપે સ્વીકારવામાં આવે તો આ કોઈ જ આડઅસર પેદા થતી નથી. પરંતુ જો શુદ્ધ જેવી શેરડીમાં ફેરફાર કરવા જઈએ તો આ આડઅસરો પેદા થતી હોય તો ‘આચાર્ય ગુરુપરંપરા’ એ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની કલ્યાણ વ્યવસ્થાની અંગભૂત એક વ્યવસ્થા છે. એ વ્યવસ્થામાં કોઈ ફેરફાર કરવા જે ગયા એ પોતાને હાથે જ માર્યા ગયા સમજો. કારણ કે, આપણે સહેજ ઊંડાણથી જોઈશું તો આપણને માલુમ પડશે કે કુદરતી વ્યવસ્થામાં કરેલો ફેરફાર ખૂબજ બનાવટી કે માનવસર્જિત વસ્તુઓ ક્યારેય પરમાત્માની તોલે આવી શકતી નથી.

અહીં એક વાત ખાસ નોંધી રાખવા જેવી છે કે કુદરતી વ્યવસ્થા અનુસાર જીવન જીવવાથી તમે કુદરત પાસેથી અત્યંત આવશ્યક શક્તિઓ જેને

‘પ્રાણ’ કહે છે તે મેળવો છો. કારણ કે કુદરતી વ્યવસ્થા આવા પ્રાણથી ભરભૂર છે. અને તે તમારા શરીરની શક્તિઓને જોમ બક્ષે છે. બનાવટી વસ્તુઓમાં પ્રાણ કે જીવનશક્તિ હોતી નથી. કારણે કે એ કુદરતી વ્યવસ્થાથી વિમુખ છે. માટે કોઈકને કોઈક નુકસાનકર્તા પરિણામો, પ્રત્યાઘાતો અથવા આડઅસરો અચૂક ઊભી થાય છે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનું બંધારણ સ્વયં સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે બતાવેલું છે. આ વાતથી એ સાબિત થાય છે કે, શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય વિશ્વના તમામ સંપ્રદાયો કરતા શ્રેષ્ઠ છે. કારણ કે અન્ય કોઈ સંપ્રદાયનું બંધારણ સંપૂર્ણ કુદરતી નથી, માનવ સર્જિત પણ છે. અને માનવ સર્જિત બંધારણ ગમે તેટલી બુદ્ધિ કરીને ઘડેલું હોય તો પણ થોડા જ વર્ષોમાં ખોખલું અને પાંગળું પુરવાર થાય છે. આજે વિશ્વમાં ભાગ્યે જ કોઈ દેશ એવો હશે જેનું સંવિધાન ઘડાયું હોય પછી એમાં ફેરફાર નહિ નોંધાયો હોય. બદલતા જતા જમાના સાથે કદમ મિલાવવા બંધારણના નિયમોની સાંકળને મરોડવી જ પડે છે. વિચક્ષણ બુદ્ધિશાળીઓએ ઘડેલા વિલક્ષણ બંધારણોને પણ કાળની સૂક્ષ્મકાતર કદ પ્રમાણે વેતરી નાખે છે. ત્યારે શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનું બંધારણ સર્વકારણના કારણ, સર્વોપરી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે સ્વયં બનાવેલું છે એ બંધારણમાં લગીરેય ફેરફારને અવકાશ નથી. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનું બંધારણ એક કુદરતી દેણ છે, ગોડ-મેઈડ છે. આ સગીમાનું દૂધ છે. માના દૂધનો રિચાર્જ ન હોય. ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ સર્વજ્ઞ હતા. તેમણે જે અપરિવર્તનીય મૂળભૂત સિદ્ધાંતો આપ્યા તેમાં પરિવર્તનને લગીરેય અવકાશ હોય શકે નહિ.

જેમ્સ જિન્સ જેવા યૈજ્ઞાનિકો કહે છે :- “અમારી વાતો કે કાયદાઓને એકદમ સાચી માની લેવાની ઉતાવળ કરશોમાં. કેમ કે નિતનવા થતા જતાં સંશોધનોમાં જુના સમીકરણો અને અન્વેષો ખામીભર્યા દેખાવા લાગે છે.” ત્યારે વચનામૃત ગઢડા અંત્ય પ્રકરણના ૨૪માં શ્રીજીમહારાજ કહે છે :- “...તે વચનથી આગળ પગ માંડીને અધિક પણ ન વર્તે અને ઓછો પણ ન વર્તે તેને જાણીએ જે, એ ધર્મમાંથી આપત્કાળો પણ નહિ પડે.”

શ્રીજીમહારાજ સ્પષ્ટપણે કહે છે કે, અમારા આપેલા નિયમોથી અધિક પણ ન વર્તવું ને ઓછું પણ ન વર્તવું. ભગવાન શ્રીહરિને વિશ્વાસ છે કે મારા નિયમો કાળમાં કંટાળ તેવા નથી

અને લક્ષ્યને ચૂકાવે તેવા નથી.

ગુજરાતના જાણીતા, મૂર્ધન્ય ગાંધીવાદી ચિંતક શ્રી કિશોરલાલ મશરુવાળા 'સહજાનંદ સ્વામી અથવા ભગવાન સ્વામિનારાયણ' નામના પુસ્તકમાં લખે છે :- "...તેમણે (ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે) એવું બંધારણ આપ્યું કે એ નિયમોમાં ત્રુટિ આવ્યા સિવાય સંપ્રદાયમાં ત્રુટિ આવવી અશક્ય છે. સુવર્ણસમદીપ્તિમંત શ્રીજીમહારાજનું બંધારણમાં સ્થળ કે કાળનો ભેગ ભળ્યો નથી. કસોટી ટાણે સદાયે તે સોયે સો ટચનું રહ્યું છે. તેમાં ક્યારેય સુદ-વદ આવી નથી. માટે સાચો ભગવાનનો ભક્ત શ્રીજીમહારાજના પરંપરાગત મૂલ્યોનો આદર કરે છે. તેમના બંધારણના માર્ગને નમસ્કાર કરે છે. શ્રીજીમહારાજના આંકેલા માળખાને આબાદ સ્વીકારે છે, મર્યાદાને તો તે નમસ્કાર કરવા લાયક 'ભગવતી' માને છે."

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે બાંધેલા બંધારણને તોડવું એ નીચમાં નીચ કક્ષાનું પાપ છે.

વિશ્વના તમામ સંપ્રદાયો અને મતપંથોમાં સર્વોપરીતાની દૃષ્ટિએ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય નોખો તરી આવે છે. એજ રીતે આ વિશ્વ સર્જન થયું ત્યારથી લઈને અત્યાર સુધી પોતાના ઈષ્ટદેવના બંધારણને કે પોતાના ઈષ્ટદેવે સ્થાપેલા ગુરુપદને ઉથલાવવાના પ્રયાસ થયા હોય તો તે વિશ્વના સંપ્રદાયોમાં શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના અમુક હિસ્સાએ જ આ કલંક માથે લીધું છે. આ જ કલંકથી વિશ્વના નક્શામાં ભારત દેશને એક લઘુકોટિમાં મૂકી દીધો છે. સુવર્ણાક્ષરે લખાતો રહેલો શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનો ઈતિહાસ આ ઘટનાઓથી ડગલે ને પગલે કાળા અક્ષરે ખરડાયેલો રહે છે. બાકી શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના સાધુ સમુદાય જો સાચા અર્થમાં પોતાના ઈષ્ટદેવને સર્વોપરી માનતા હોય અને પોતાના ઈષ્ટદેવના બંધારણને ગૌરવ કરતા હોત તો ક્યો ભડનો દીકરો (સાહસિક-શૂરવીર) એની સામે આંગળી પણ કરી શકે.

એક વાતનું આશ્ચર્ય તો એ થાય છે કે, પોતાના સર્વોપરી ઈષ્ટદેવના બંધારણને તોડીને પાછા ગૌરવ અનુભવે છે. અને પોતાની સમજણને શ્રેષ્ઠ સાબિત કરે છે અને કહે છે કે 'આ વાતને સમજતા નથી તેઓ બિચારાઓ છે. કારણ કે તેઓને પ્રગટની ઓળખાણ નથી અને આપણને તો પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુહરિ મળ્યા છે.' પરંતુ પોતાના સર્વોપરી ઈષ્ટદેવના બંધારણની તર્જના કરીને ગમે તેવી સર્વોપરીની વાત કરે કે પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુરુહરિની વાત કરે તો પણ તે

કદાપિ શોભે નહિ. તે તો ધોતિયું પહેર્યા વિનાના પાઘડી પહેરેલા માણસ જેવો હાસ્યાસ્પદ લાગે. સત્ય કોઈ દિવસ કુતર્કો કરવાથી છુપાતું નથી. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનું બંધારણ ધર્મશાસ્ત્રોમાં આંધળો પણ વાંચી શકે એ રીતે જણાવ્યું છે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય સર્વોપરી છે. તેના ઘણા કારણોમાંનું બીજું કારણ એ છે કે, શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં સ્ત્રીભક્તોના ગુરુ વિદ્યમાન પ.પૂ. ઇ.દુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના ધર્મપત્ની જ થઈ શકે છે. અર્થાત્ સ્ત્રીભક્તોના ગુરુ સ્ત્રીભક્ત જ છે. આ સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણનું અખેડ અને અદ્વિતીય બંધારણ છે. અન્ય કોઈ સંપ્રદાયમાં જોવા મળતું નથી. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના બંધારણની ત્રીજી વિશિષ્ટતા એ છે કે સ્ત્રીભક્તો માટે અલગ-પોતાની રીતે નિર્વિદન ભજનભક્તિ કરી શકે તેવા મંદિર બનાવવામાં આવ્યા છે. આ અદ્વિતીયતા પાછળ સ્ત્રીભક્તોની મોક્ષની દૃષ્ટિએ અતિ ઉચ્ચ અને પરમ પાવનકારી યોજના ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની છે.

શ્રીજીમહારાજે મુમુક્ષુઓના આત્યંતિક કલ્યાણ માટે જે વિવિધ બંધારણો બાંધ્યા હોય તેમાંનું એક મહાન કાર્ય બ્રહ્મચર્યની પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરવાનું હતું. તત્કાલીન સમયમાં ધર્મના પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં ધર્મગુરુઓ, ત્યાગી સાધુઓનું બ્રહ્મચર્ય કચળી ગયું હતું. ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના સિદ્ધાંત પ્રમાણે ત્યાગીઓ કે સંતોથી સ્ત્રીઓનો સ્પર્શ જ ન થાય, સ્ત્રીઓનું મુખ ન જોવાય, એ સ્થિતિમાં સ્ત્રીઓ સાથે વાતલાપ કેવી રીતે થાય? સ્ત્રીઓને દીક્ષામંત્ર કેવી રીતે ત્યાગી વર્ગ આપી શકે?

આ જટીલ સમાસ્યાનું સમાધાન કરવા માટે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે પોતાના પિતા ધર્મદેવના કુળમાં જ આચાર્યપદની સ્થાપના કરી છે. સંપ્રદાયમાં સ્ત્રી મુમુક્ષુને દીક્ષા આપવાનો અધિકાર આચાર્યશ્રીની આજ્ઞાથી અને અનુમતિથી એમના ધર્મપત્ની માટે સુરક્ષિત રાખ્યો. કારણ કે સ્ત્રીભક્તોને પુરુષ આચાર્ય દીક્ષા આપે તો અનેક દૂષણો પેદા થવાની સંભાવના જરૂર રહે છે તેને અત્રે બિલકુલ અવકાશ મળતો નથી.

પરંતુ આમાં એક શંકા ઉદ્ભવે છે : 'ન જાતુ મન્ત્રવા નારી ।' - એવું ભારદ્વાજ સંહિતાનું વાક્ય હોવાથી મંત્રોપદેશ કરવાનો સ્ત્રીઓને નિષેધ છે તો તે મર્યાદાનું અતિક્રમણ

થવામાં દોષનો સંભવ હોવાથી સ્ત્રીઓ, સ્ત્રીઓને કેમ મંત્રોપદેશ કરે ? વળી, બીજું શાસ્ત્રોમાં સ્ત્રીઓના ગુરુ પોતાના પતિને જ કહ્યા છે. આ રહ્યા શાસ્ત્રોના પ્રમાણો :-

- 'પતિરેવ ગુરુઃ સ્ત્રીણામ્ ।' (બ્રહ્મપુરાણઃ ૮૦/૮૭) - પતિ જ સ્ત્રીનો ગુરુ છે.

(બ્રહ્મપુરાણઃ ૮૦/૮૭) - પતિ જ સ્ત્રીનો ગુરુ છે.

- 'પતિરેકો ગુરુઃ સ્ત્રીણામ્ ।' (શાતાતપ સ્મૃતિ) - સ્ત્રીઓનો એક પતિ જ ગુરુ હોય છે.

- 'પતિર્હિ દેવતા નાર્યાઃ પતિર્બન્ધુઃ પતિર્ગુરુઃ ।' (વાલ્મીકી રામાયણઃ ૭/૪૮/૧૭) - સ્ત્રીઓને પોતાનો પતિ જ દેવતા, પતિ જ મિત્ર અને પતિ જ ગુરુ છે.

- 'પતિર્હિ દેવો નારીણાં પતિર્બન્ધુઃ પતિર્ગુરુઃ ।' (મહાભારત, અનુશાસનપર્વઃ ૧૪૬/૫૫)

- 'પતિર્હિ દૈવતં સ્ત્રીણાં પતિરેવ પરાયણમ્ ।' (મત્સ્યપુરાણઃ ૨૧૦/૧૭)

- 'પતિર્બન્ધુર્ગતિર્ભતા દૈવતં ગુરુરેવ ચ ।' (બ્રહ્મવૈવર્ત પુરાણ, કૃષ્ણજન્મખંડ ઉત્તરાર્ધઃ ૫૭/૧૦)

- 'ભર્તા નાથો ગુરુર્ભર્તા દૈવતં ગુરુરેવ ચ ।' (બૃહન્નારદીય પુરાણ, ઉત્તરભાગઃ ૪/૪૦)

(બૃહન્નારદીય પુરાણ, ઉત્તરભાગઃ ૪/૪૦)

- 'ભર્તા દેવો ગુરુર્ભર્તા ધર્મતીર્થવ્રતાનિ ચ ।' (સ્કંદપુરાણ, કાશીખંડઃ ૪/૪૮)

- 'ભર્તા નાથો ગુરુર્ભર્તા દેવતા દેવતૈઃ સહ । ભર્તા તીર્થં ચ પુણ્યં ચ નારીણાં નૃપનન્દન ॥' (પદ્મપુરાણ, કાશીખંડઃ ૪/૪૮)

- સ્ત્રીઓને પોતાના પતિ જ પરમેશ્વર, પતિ જ ગુરુ, પતિ જ દેવ, પતિ જ તીર્થ અને પતિ જ પુણ્ય છે.

- 'પતિર્બ્રહ્મા પતિર્વિષ્ણુઃ પતિર્દેવો મહેશ્વરઃ । પતિર્ગુરુઃ પતિસ્તીર્થમિતિ સ્ત્રીણાં વિદુર્બુધાઃ ॥' (સ્કંદપુરાણ, વૈશાખ માહાત્મ્યઃ ૨૬/૮૪) - સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિને જ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વર માનવા જોઈએ. પતિ જ પોતાના ગુરુ અને તીર્થ પણ પોતાનો પતિ જ છે.

વાહ ! મિત્ર ! તું પણ ખરો જ્ઞાની થઈ ગયો છે,

તારા જેવી શંકા વડોદરાના વિદ્વાનોને થઈ હતી. જ્યારે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ વડોદરા પધાર્યા હતા ત્યારે ત્યાંના વિદ્વાનોને આવી જે શંકા કરી હતી તે વિદ્વદર્થ સ.ગુ. શ્રી નિત્યાનંદ સ્વામીએ 'શ્રીહરિદિગ્વિજય' ગ્રંથમાં શબ્દશઃ લખી છે. તે જોઈએ એના એજ શબ્દોમાં...:-

'સ્વસ્વદેશસ્થશિષ્યેभ्यो दद्यातां तौ च दीक्षणम् व्यवस्था हि कृता तत्र सर्वेभ्योऽपि विलक्षणा ॥
दीक्षां गुरुधर्मवंश्यो दद्यात् पुम्भ्यः पुमान् परम् ।
न तु स्त्रीभ्यस्तथा तस्य पत्नी स्त्रीदीक्षयेत् पुमान् ॥
इति याऽस्ति व्यवस्थाऽत्र प्रमाणं वर्तते न वा ।
अस्ति चेदत्र वक्तव्यं न चेत्साऽस्त्वप्रमाणिका ॥'

(શ્રીહરિદિગ્વિજયઃ ૪૫/૩-૫)

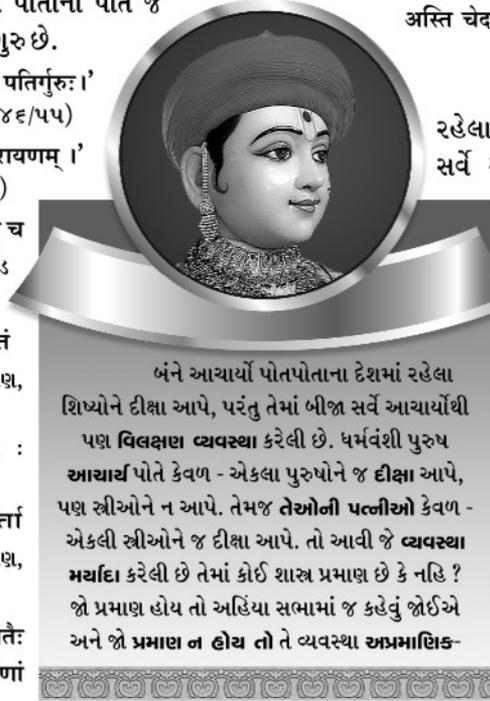
બંને આચાર્યો પોતપોતાના દેશમાં રહેલા શિષ્યોને દીક્ષા આપે, પરંતુ તેમાં બીજા સર્વે આચાર્યોથી પણ વિલક્ષણ વ્યવસ્થા કરેલી છે. ધર્મવંશી પુરુષ આચાર્ય પોતે કેવળ - એકલા પુરુષોને જ દીક્ષા આપે, પણ સ્ત્રીઓને ન આપે. તેમજ તેઓની પત્નીઓ કેવળ - એકલી સ્ત્રીઓને જ દીક્ષા આપે. તો આવી જે વ્યવસ્થા મર્યાદા કરેલી છે તેમાં કોઈ શાસ્ત્ર પ્રમાણ છે કે નહિ ? જો પ્રમાણ હોય તો અહિંયા સભામાં જ કહેવું જોઈએ અને જો પ્રમાણ ન હોય તો તે વ્યવસ્થા અપ્રમાણિક-પ્રમાણશૂન્ય ઠરે.

સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ વિદ્વાનોની આ શંકાનું સમાધાન 'નારદીય પંચરાત્ર' શાસ્ત્રના વાક્યથી કરે છે :-

'भर्त्राज्ञवैव नारी तु मन्त्रं दद्यात्सुवासिनी ।
સ્ત્રીભ્યસ્તથા ન દોષઃ સ્યાત્ દોષઃ સ્યાત્ તદનાજ્ઞયા ॥
પંચરાત્રે નારદેન મન્ત્રદીક્ષાપ્રસન્ગતઃ ।
નિર્ણિતો હ્યયમેવાર્થો હિતાયૈવ નૃણામિહ ॥'

(શ્રીહરિદિગ્વિજયઃ ૪૫/૩૪-૩૫)

સુવાસિની સ્ત્રી પોતાના પતિની આજ્ઞાથી જો સ્ત્રીઓને મંત્ર આપે તો તે સ્ત્રીને કોઈ પ્રકારનો દોષ છે જ નહિ. પરંતુ જો પતિની આજ્ઞા સિવાય આપે તો તે દોષ લાગે જ છે. પંચરાત્રમાં

બંને આચાર્યો પોતપોતાના દેશમાં રહેલા શિષ્યોને દીક્ષા આપે, પરંતુ તેમાં બીજા સર્વે આચાર્યોથી પણ વિલક્ષણ વ્યવસ્થા કરેલી છે. ધર્મવંશી પુરુષ આચાર્ય પોતે કેવળ - એકલા પુરુષોને જ દીક્ષા આપે, પણ સ્ત્રીઓને ન આપે. તેમજ તેઓની પત્નીઓ કેવળ - એકલી સ્ત્રીઓને જ દીક્ષા આપે. તો આવી જે વ્યવસ્થા મર્યાદા કરેલી છે તેમાં કોઈ શાસ્ત્ર પ્રમાણ છે કે નહિ ? જો પ્રમાણ હોય તો અહિંયા સભામાં જ કહેવું જોઈએ અને જો પ્રમાણ ન હોય તો તે વ્યવસ્થા અપ્રમાણિક-

મંત્રદીક્ષાના પ્રસંગથી નારદમુનિએ મનુષ્યોના હિતને માટે જ આ બાબતમાં આ જ અર્થનો નિર્ણય કરીને નિશ્ચિત કરેલો છે.

આ જ વાતને ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ શિક્ષાપત્રીમાં લખતાં કહે છે :-

‘અથૈતયોસ્તુ માર્યાભ્યામાજ્ઞયા પત્યુરાત્મનઃ ।

કૃષ્ણામન્ત્રોપદેશશ્ચ કર્તવ્યઃ સ્ત્રીભ્ય એવ હિ ॥’

(શિક્ષાપત્રી : શ્લોક - ૧૩૩)

અને હવે એ અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર એ બેની જે પત્નીઓ, તેમણે પોતપોતાના પતિની આજ્ઞાએ કરીને સ્ત્રીઓને જ શ્રીકૃષ્ણના મંત્રનો ઉપદેશ કરવો; પણ પુરુષને ન કરવો.

સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામી ‘શિક્ષાપત્રી ભાષ્ય’માં આ શ્લોકનું ભાષ્ય-ટીકા કરતા કહે છે :-

‘કૃષ્ણામન્ત્રસ્વાષ્ટાક્ષરસ્ય ઉપદેશઃ કર્તવ્યઃ । ચાત્ સુવાસિનીનાં વિધવાનાં ચ ધર્મા યથોચિતમુપદેષ્ટવ્યાઃ । હીતિ પાદપૂરણે । સ્વાતન્ત્ર્યેણોપદેશસ્તુ ન કર્તવ્યઃ । ‘ધર્મોપદેશં યા નારી દાનં તીર્થં વ્રતાનિ ચ । કરોતિ નિષ્ફલં તદ્દે વિનાજ્ઞાં પત્યુરાત્મનઃ ॥’ ઇતિ પરાશરવચનાત્ ।’

(શિક્ષાપત્રી ભાષ્ય/અર્થદીપિકા ટીકા : શ્લોક - ૧૩૩)

ભગવાનના અષ્ટાક્ષર મંત્રનો ઉપદેશ કરવો અને સુવાસિનીના તેમજ વિધવાના ધર્મોનો યથાયોગ્ય ઉપદેશ કરવો. સ્વતંત્રતાથી ઉપદેશ ન કરવો. ‘જે પોતાના પતિની આજ્ઞા વિના ધર્મનો ઉપદેશ, દાન, તીર્થ કે વ્રત કરે છે તે નિષ્ફળ છે.’ એમ પરાશરનું વચન છે.

સ.ગુ. શ્રી નિત્યાનંદ સ્વામી ‘શ્રીહરિદિગ્વિજય’ ગ્રંથમાં લખે છે :-

‘પતિવ્રતા ધર્મરતા યા ચ પત્યૈવ દીક્ષતા ।

સા તુ દદ્યાત્ કૃષ્ણામન્ત્રં સ્ત્રીભ્યઃ પ્રણવવર્જિતમ્ ॥

કૃષ્ણાસ્વાષ્ટાક્ષરો મન્ત્રઃ સ્ત્રીભિર્ગ્રાહ્યો ગુરુસ્ત્રિયાઃ ।

સાધ્વીધર્મચ્યુતા સ્ત્રી તુ ગુરુત્વં નાર્હતિ ક્વચિત્ ॥

ગુરુપત્ની ગુરુઃ કાર્યઃ સ્ત્રીભિર્નાન્યઃ પુમાન્ ક્વચિત્ ।

...સ્ત્રિય એવ ગતિઃ સ્ત્રીણાં ચતુર્વાવબોધને ॥’

(શ્રીહરિદિગ્વિજય : ૪૫/૩૭-૪૪)

જે સ્ત્રી પતિવ્રતા હોય, ધર્મમાં પ્રીતિવાળી હોય અને પોતાના પતિએ જ દીક્ષા આપેલી હોય તે જ સ્ત્રી બીજી સ્ત્રીઓને પ્રણવના ઉચ્ચારણ સિવાય કૃષ્ણનો મંત્ર આપે. અષ્ટાક્ષર મંત્ર સ્ત્રીઓએ ગુરુસ્ત્રી થકી જ ગ્રહણ કરવો. (વિધવા-સાંખ્યયોગી કે અન્ય કોઈ પુરુષ પાસેથી ક્યારેય પણ ગ્રહણ ન કરવો.) અને પતિવ્રતા ધર્મ થકી ભ્રષ્ટ થયેલી સ્ત્રીઓ ક્યારેય પણ ગુરુપણાને યોગ્ય થતી નથી. આ સંસાર બંધનથી મુક્તિ પામવાને માટે સર્વ સ્ત્રીઓએ ગુરુપત્નીને જ ગુરુ કરવા પણ તે સિવાય બીજી કોઈ સ્ત્રી અથવા કોઈ પુરુષને ક્યારેય ગુરુ ન જ કરવા. ધર્માદિક ચતુર્વર્ગને સમજાવવામાં સ્ત્રીઓની ગતિરૂપ સ્ત્રીઓ જ માનેલી છે.

પતિવ્રતા, સદાચારિણી, ગુરુભક્તા, જિતેન્દ્રિયા, સર્વમંત્રાર્થ તત્ત્વજ્ઞા, સુશીલા, દેવપૂજનાદિ કાર્યોમાં અનુરક્તા સ્ત્રી ગુરુ બનવા યોગ્ય છે. તે સ્ત્રી પણ વિધવા થયા પછી ગુરુત્વને યોગ્ય નથી. (માત્ર વંદન કરવા યોગ્ય રહે છે.) (યોગિનીતંત્ર)

‘સાધ્વી ચૈવ સદાચારા ગુરુભક્તા જિતેન્દ્રિયા । સર્વમન્ત્રાર્થતત્ત્વજ્ઞા સુશીલા પૂજને રતા ॥ ગુરુયોગ્યા ભવેત્સા હિ વિધવા પરિવર્જિતા ।’

પતિવ્રતા, સદાચારિણી, ગુરુભક્તા, જિતેન્દ્રિયા, સર્વમંત્રાર્થ તત્ત્વજ્ઞા, સુશીલા, દેવપૂજનાદિ કાર્યોમાં અનુરક્તા સ્ત્રી ગુરુ બનવા યોગ્ય છે. તે સ્ત્રી પણ વિધવા થયા પછી ગુરુત્વને યોગ્ય નથી. (માત્ર વંદન કરવા યોગ્ય રહે છે.) (યોગિનીતંત્ર)

મિત્ર ! તારો બીજો પ્રશ્ન હતો કે શાસ્ત્રમાં સ્ત્રીઓને પતિ જ ગુરુ કહ્યા છે ? તો તેનું સમાધાન સાંભળ !!

‘ન પત્નીં દીક્ષયેત્ ભર્તા’ (રુદ્રયામલ) - અનુસાર પતિ પોતાની પત્નીને દીક્ષા દેવાનો અધિકાર નથી. પરંતુ ‘સિદ્ધમન્ત્રો યદિ પતિસ્તદા પત્નીં સ દીક્ષયેત્ ।’ (રુદ્રયામલ) - જો તે સિદ્ધમંત્ર હોય તો જ પોતાની પત્નીને દીક્ષા પ્રદાન કરી શકે છે.

‘પત્યુમન્ત્રં પિતુમન્ત્રં ન ગૃહ્ણીયાત્ કદાચન ।’ સ્ત્રીએ પોતાના પતિ પાસેથી કે પિતા

પાસેથી ક્યારેય મન્ત્ર ગ્રહણ ન કરવો. (ભવિષ્યપુરાણ)

(મિત્ર:) એકબાજુ શાસ્ત્રો સ્ત્રીઓએ પતિને જ ગુરુ કરવાનું કહે છે. જ્યારે બીજી બાજુ શાસ્ત્રો કહે છે કે, પતિએ પોતાની પત્નીને ગુરુમંત્ર ન આપવો. આમાં મુમુક્ષુઓએ શું સમજવું?

શાસ્ત્રોમાં સ્ત્રીઓને પોતાના પતિને જ ગુરુ કરવાનું કહ્યું એ દીક્ષાગુરુની વાત નથી. શાસ્ત્રોમાં ગુરુ છ પ્રકારના કહ્યા છે :

‘પ્રેરકઃ સૂચકશ્ચૈવ વાચકો દર્શકસ્તથા ।

શિક્ષકો બોધકશ્ચૈવ ષટેતે ગુરવઃ સ્મૃતાઃ ।।

પચ્ચૈતે કાર્યભૂતાઃ સ્યુઃ કારણં બોધકો ભવેત્ ।’

પ્રેરણા કરનાર, સૂચન કરનાર, સંભળાવનાર, દેખાડનાર, શીખવાડનાર અને આત્મ-પરમાત્માનો બોધ કરનાર આ છ જહાને ગુરુ કહ્યા છે. એમાં આગળના જે પાંચ દેખાડ્યા તે કાર્યો માટે હોય છે. જ્યારે આત્મ-પરમાત્માનો બોધ કરનાર મુખ્ય છે.

શાસ્ત્રોમાં સ્ત્રીઓને પોતાનો પતિ જ ગુરુ છે એમ જે કહ્યું છે તે કાર્યરૂપ ગુરુ કરવાનું કહ્યું છે. કારણ કે સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિના માર્ગદર્શન અનુસાર જીવનપર્યંત રહેવાનું હોય છે. પતિની પ્રેરણાથી સ્ત્રીઓએ કાર્ય કરવાનું હોય છે. માટે સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિને જ પ્રેરક આદિક ગુરુ માનવા. અન્ય પુરુષોને તેવા માનવા નહિ. સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિને જ ગુરુ કરવા એમ જે શાસ્ત્રોએ કહ્યું એનો ભાવાર્થ આવો છે.

‘પતિરેવ ગુરુઃ સ્ત્રીણામ્ ।’ (બ્રહ્મપુરાણ : ૮૦/૮૭) - પતિ જ સ્ત્રીનો ગુરુ છે. વસ્તુતઃ સ્ત્રીઓ માટે પોતાના પતિને જ ગુરુ માનવાનો અભિપ્રાય એ છે કે, સ્ત્રીઓને પોતાના પતિ દ્વારા ભગવત્સાક્ષિની સુવિદ્યા થઈ શકે છે. કારણ કે પતિ જ સ્ત્રીને માટે યથાર્થ માર્ગદર્શક છે. પરંતુ પતિ સ્ત્રીઓનો બોધકગુરુ ક્યારેય નથી બની શકતો. કારણ કે વિવાહ સંસ્કારમાં પુરુષ સ્ત્રીને અર્ધાંગનાના રૂપમાં સ્વીકાર કરે છે. એટલે જ સ્ત્રી લગ્ન પછી પોતાના પતિની અર્ધાંગના બની જાય છે. અર્ધાંગના બનેલી સ્ત્રીને પોતાના પતિની સાથે જીવનપર્યંત ચાર પુરુષાર્થ અંતર્ગત ધર્મસંબંધની સાથે કામસંબંધ અર્થાત્ રતિસંબંધ પણ બંધાય છે. પતિ અને પત્નીનો કામસંબંધ થવાથી બંનેમાં પરસ્પર ગુરુ અને શિષ્યભાવની સાત્ત્વિક ભાવના યથાર્થ જાગૃત થઈ શકતી નથી. બોધકગુરુ થવા માટે ગુરુ અને શિષ્યને પરસ્પર સાત્ત્વિક ભાવના તથા

શ્રદ્ધાભક્તિની વિશેષ આવશ્યકતા હોય છે. પતિનો પત્નીની સાથે પુત્રોત્પાદનાર્થે કામસંબંધ હોવાથી પત્નીને પોતાના પતિમાં સ્વભાવથી ઉપદેશક ગુરુરૂપમાં તેની માન્યતા થઈ શકતી નથી. એટલા માટે સ્ત્રી પોતાના પતિને ગુરુ બનાવવામાં ક્યારેય પણ શ્રદ્ધાભક્તિ થઈ પ્રવૃત્ત થઈ શકતી નથી.

(મિત્ર:) આજ મને આ વાત સ્પષ્ટ સમજાણી હું એનો સ્વીકાર કરું છું, પણ સ્ત્રીઓ આચાર્યપત્ની જે સ્ત્રી તેને ગુરુ કરવા અને પુરુષને આચાર્યને જ ગુરુ કરવા પણ આવી રીતે માનવાથી તો શાસ્ત્રમાં પતિ અને પત્ની બંનેને (એક મનવાળા થવા માટે) એક જ ગુરુ કરવાનું કહ્યું છે, તે શાસ્ત્રોનો બાધ થશે... તો એમનથી, આ રહ્યા શાસ્ત્રના શબ્દો :-

‘યસ્માન્ પત્યુશ્ચ વામાહ્ગં પત્નીનિ શ્રુતવો જગુઃ ।

તસ્માત્ પતિશ્ચ પત્ની ચ ગુરુમેકં સમાશ્રયેત્ ।।

અજ્ઞાનાત્ વા ગુરું યાચ્યં કુરુતે દૈવતં તથા ।

સા નારી ચ્યવતે ધર્માત્ નરકં ચાધિગચ્છતિ ।।’

(દીક્ષા રહસ્ય : પ્રકાશક - ચૌબંભા ઓરિયન્ટાલિયા, વારાણસી)

શ્રુતિઓએ પત્નીને પતિનું ડાહ્યું અંગ કહ્યું છે. એટલે પતિ અને પત્ની બંનેએ એક જ ગુરુનો આશ્રય ગ્રહણ કરવો જોઈએ. જો નારી અજ્ઞાનવશ પોતાના પતિના ગુરુ અને દેવતાથી અતિરિક્ત અન્ય ગુરુ અને દેવતાને માને છે તે સ્ત્રી ધર્મમાર્ગ થકી ભ્રષ્ટ થાય છે અને નરકમાં પડે છે.

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના બંધારણ પ્રમાણે આચાર્યશ્રી કેવળ પુરુષભક્તોના ગુરુ બની શકે છે. અને આચાર્યપત્ની જે પ.પૂ. માતુશ્રી (ગાદિવાળાશ્રી) કેવળ સ્ત્રીના ગુરુ બની શકે છે. આ બંધારણમાં ઉપર બતાવેલી શંકાને અવકાશ રહેતો નથી. વિવાહ સંસ્કારની દૃષ્ટિએ આચાર્યશ્રીના ધર્મપત્ની આચાર્યશ્રીના અર્ધાંગના કહેવાય છે. હવે કોઈ આચાર્યશ્રીના ધર્મપત્ની જે માતુશ્રીને ગુરુ કરે અને તે સ્ત્રીનો પતિ આચાર્યશ્રીને ગુરુ કરે તો બંને પતિ-પત્નીને એક જ ગુરુ પ્રાપ્ત થાય છે. અર્ધાંગના હોવાના નાતે પણ અલગ-અલગ ગુરુ થતા નથી. માટે શાસ્ત્રના કહ્યા પ્રમાણે પતિ અને પત્નીને એક જ ગુરુ અને એક જ ઈષ્ટ હોવા જોઈએ - આ વચનનો બાધ આવતો નથી.

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના બંધારણમાં વડોદરાના વિદ્વાનોએ એક શંકા કરી હતી જે વિદ્વદ્વર્થ સ.ગુ. શ્રી નિત્યાનંદ સ્વામીએ ‘શ્રીહરિદિગ્વિજય’ ગ્રંથમાં આલેખેલી છે તે જોઈએ:-

‘દીક્ષયેદ્ ગૃહિણં ત્યાગી યુક્તમેતત્પ્રતીયતે ।
નીચસ્થાનગતો હ્યુચ્ચસ્થાનિ દીક્ષાં તુ નાર્હતિ ॥
મતે વસ્ત્યાગિદીક્ષાપિ ગૃહસ્થેનૈવ દીયતે ।
અયુક્તમેતન્તુ કથં ક્રિયતે પ્રશ્ન ઇષ નઃ ॥’

વડોદરાના વિદ્વાનો ભગવાન શ્રીહરિને કહે છે કે, ત્યાગી ગૃહસ્થને દીક્ષા આપે એ તો યોગ્ય છે, પરંતુ ગૃહસ્થ ત્યાગીને દીક્ષા આપે તે યોગ્ય નથી. તો તમારા સંપ્રદાયમાં ગૃહસ્થ આચાર્યશ્રી ત્યાગીઓને દીક્ષા આપે છે. તો આવું અયોગ્ય આચરણ તમારા સંપ્રદાયમાં કેમ કરવામાં આવે છે ? એ અમારો પ્રશ્ન છે. (શ્રીહરિદિગ્વિજય : ૪૫/૬-૭)

‘ઈતિ પૃષ્ઠઃ સ તૈરુચે મહાસદસિ સંસ્થિતઃ ।
યુષ્માભિઃ પૃચ્છ્યતે સત્ત્વં શ્રૂયતાં યત્તદુત્તરમ્ ॥’

આ પ્રમાણે તે રાજપંડિતોએ પૂછેલા અને વિશાળ સભામાં વિરાજમાન થયેલા એવા સત્પુરુષોના પતિ તે ભગવાન શ્રીહરિ કહેવા લાગ્યા : “હે પંડિતો ! તમોએ પૂછેલો પ્રશ્ન ખરો છે. માટે તેનો ઉત્તર અમે કહીએ છીએ તે સાંભળો.”

(શ્રીહરિદિગ્વિજય : ૪૫/૮)

‘ચતુર્નામપિ વર્ણાનાં જન્મના બ્રાહ્મણો ગુરુઃ ।
સ ચેદુક્તગુણૈર્યુક્તો વિશેષેણ ગુરુમતઃ ॥
મહાભાગવતઃ શ્રેષ્ઠો બ્રાહ્મણો વૈ ગુરુર્નૃનામ્ ।
સર્વેષામેવ લોકાનામસૌ પૂજ્યો યથા હરિઃ ॥’

બ્રાહ્મણ જાતિનો પુરુષ ચારેય વર્ણનો જન્મથી જ સહજ ગુરુ માનેલો છે. અને તે વિપ્ર જો પૂર્વ કહેલા ગુણોથી સર્વથા સંપન્ન હોય તો તે વિશેષપણે જ ગુરુ માનેલો છે.

જુઓ - શ્રીમદ્ ભાગવતમાં પણ કહ્યું છે કે, આ લોકમાં સર્વ પ્રાણધારીઓમાં બ્રાહ્મણ જન્મથી જ અતિ શ્રેષ્ઠ છે. માટે સર્વ લોકમાં તે ભગવાનની જેમ જ પૂજવા અને માનવા યોગ્ય છે. (શ્રીહરિદિગ્વિજય : ૪૫/૫૬-૫૭)

‘ઈતિ કૃષ્ણોક્તલક્ષ્મા યઃ સ હિ શ્રેયાન્ ગુરુમતઃ ।
સ એવ શ્રેયસે સર્વૈઃ શ્રવણીયો મુમુક્ષુભિઃ ॥’

શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ કહેલા લક્ષણવાળો જે બ્રાહ્મણ પુરુષ હોય તે સર્વથી શ્રેષ્ઠ ગુરુ માનેલો છે. અને તે જ ગુરુ સર્વ મુમુક્ષુજનોએ પોતાના કલ્યાણ માટે આશ્રય કરવા યોગ્ય છે.

(શ્રીહરિદિગ્વિજય : ૪૫/૫૮)

‘સ્વવર્ણાશ્રમધર્માશ્ચ વેદોક્તાન્ ક્વાપિ ન ત્યજેત્ ।
ચતુર્વર્ણાશ્રમાણાં સ ગૃહસ્થો બ્રાહ્મણો ગુરુઃ ॥
શિષ્યશાખાનિબન્ધશ્ચ ગૃહસ્થસ્યૈવ સમ્મતઃ ।
ન તુ ત્યાગવતઃ ક્વાપિ નિષેધસ્ત્વસ્ય વર્તતે ॥

સ્મૃતિવાક્યં ચ ભવતિ ત્યાગવાત્ર ગુરુર્ભવેત્ ।
શ્રીમદ્ ભાગવતે સાક્ષાદુક્તં ભગવતાપિ હિ ॥
ન શિષ્યાનનુબદ્ધીયાદ્ પ્રત્યાન્નેવાભ્યસેત્ બહૂન્ ।
અતો વર્ણી ગૃહી ત્યાગી સર્વોડપિ ગૃહિણં ભજેત્ ॥
અતો જ્યેષ્ઠાશ્રમઃ પ્રોક્તો ગાર્હસ્થ્યં સ્મૃતિષુ ધ્રુવમ્ ।
ત્રયાણામપ્યાશ્રમિણાં પિતેવ ચ ગૃહી મતઃ ॥’

વળી, વેદોક્ત એવા પોતાના વર્ણાશ્રમના ધર્મોનો ક્યારેય પણ ત્યાગ ન કરે તેવો ગૃહસ્થાશ્રમી બ્રાહ્મણ પુરુષ ચારેય વર્ણ અને ચારેય આશ્રમનો ગુરુ માનેલો છે.

શાસ્ત્રોમાં શિષ્ય-શાખાઓ બાંધવી તે ગૃહસ્થ ગુરુને જ માનેલી છે. પરંતુ ત્યાગી પુરુષને ક્યારેય શિષ્ય-શાખાઓ બાંધવી તે શાસ્ત્રથી બિલકુલ વિરુદ્ધ છે. ત્યાગીને તો ગુરુપરંપરા ચલાવવાનો નિષેધ કરેલો છે.

અને ‘ત્યાગવાત્ર ગુરુર્ભવેત્ ।’ ત્યાગી પુરુષ પોતે ગુરુ ન થાય આવું સ્મૃતિવાક્ય પણ છે. તેમજ શ્રીમદ્ ભાગવતમાં પણ શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ પોતે જ કહ્યું છે કે -

‘ન શિષ્યાનનુબદ્ધીયાદ્..... । ...સર્વોડપિ ગૃહિણં ભજેત્ ॥’

મોક્ષાર્થી એવો વૈરાગી ત્યાગી પુરુષ શિષ્ય-પરંપરાને ન બાંધે તેમજ મોક્ષમાં વિરોધી એવા ઘણા ગ્રંથોને પણ ન ભણે. માટે બ્રહ્મચારી ગૃહસ્થ અને ત્યાગી એ સર્વે મનુષ્યો ગૃહસ્થ બ્રાહ્મણને જ ગુરુ કરે.

અને આ કારણથી જ સ્મૃતિમાં ગૃહસ્થાશ્રમને સર્વ આશ્રમોથી શ્રેષ્ઠ આશ્રમ કહેલો છે. બ્રહ્મચારી, વાનપ્રસ્થી અને સંન્યાસી આ ત્રણેય આશ્રમીઓનો ગૃહસ્થ આશ્રમી પિતા તુલ્ય માનેલો છે. (શ્રીહરિદિગ્વિજય : ૪૫/૬૦-૬૪)

‘સર્વવૈષ્ણવમાર્ગેષુ શિષ્ટાચારશ્ચ તાદૃશઃ ।
પ્રવર્તતે સામ્પ્રતં ચ સત્યાદિષુ યુગેષ્વપિ ॥
સનકાદ્યા નારદશ્ચ ઋભુર્હસોડરુણિર્ચતિઃ ।
સહસ્ત્રશો વાલ્ખિલ્યાઃ ઋષયો હ્યકૃતસ્ત્રિયઃ ॥
અષ્ટાશીતિસહસ્ત્રાણિ ઋષયો હ્યધ્વરેતસઃ ।
સર્વેડપ્યેતે ત્યાગિનોડપિ ગૃહિણં ગુરુમાશ્રયન્ ॥
કેચિત્સદ્કર્ષણં કેચિત્ બ્રહ્મણાં વરુણં શિવમ્ ।
યોગીશ્વરં વસિષ્ઠં ચ ગુરું સૂર્યં ચ શિશ્રિયુઃ ।
એતેષાં ચરિતં તત્તત્પુરાણાદિષુ દૃશ્યતે ॥’

અને સર્વ વૈષ્ણવ સંપ્રદાયોમાં શિષ્ટાચાર; ગૃહસ્થ બ્રાહ્મણને જ ગુરુ બનાવવાનો છે. અને આ શિષ્ટાચાર સત્યુગથી લઈને આજ સુધી પણ એજ પ્રમાણે પ્રવર્તેલો છે.

ત્યાગીમાં શ્રેષ્ઠ સનકાદિકો, નારદમુનિ, ઋષુ, હંસ, અરુણિ, યતિ આ બધા મહર્ષિઓ સ્ત્રીઓ પરણ્યા સિવાયના હતા, ત્યાગી હતા. તથા હજારોહજાર વાલમિલ્યાદિ ઋષિઓ ત્યાગી હતા. છતાં પણ તેઓએ ગૃહસ્થને જ ગુરુ કર્યા હતા.

તેમાંના કેટલાકે ગૃહસ્થ સંકર્ષણને ગુરુ કર્યા હતા. કેટલાકે ગૃહસ્થ બ્રહ્માને, વરુણને, શંકરને, યાજ્ઞવલ્ક્યને તથા વસિષ્ઠને દેવગુરુ-બૃહસ્પતિને તથા સૂર્યને એમજુદાં જુદાં સમયમાં ગૃહસ્થને તે તે સમયના ત્યાગીઓએ ગુરુ બનાવ્યા હતા. અને આ સર્વનું ચરિત્ર તે તે ભાગવતાદિક પુરાણોમાં જોવા જણવામાં આવે છે. (શ્રીહરિદિગ્વિજય: ૪૫/૬૫-૬૮)

‘શ્રેયસ્કરં કૃષ્ણમન્ત્રં ગૃહણીયાદ્ ગૃહિણો ગુરોઃ ।

અત્ર પ્રમાણવાક્યં ચ સાપેક્ષં ચેદુદીર્યતે ॥

વર્ણી ગૃહી વની વાપિ ત્યાગી બહુવિધોડપિ યઃ ।

ગૃહણીયાદ્ ગૃહિણો મન્ત્રં કૃષ્ણસ્યેવ વિમુક્તયે ॥’

આત્યંતિકી મુક્તિને આપનારો કૃષ્ણમંત્ર તો ગૃહસ્થ ગુરુ થકી જ ગ્રહણ કરવો. આ વિષયમાં જો તમારે પ્રમાણ-વચનની જરૂર હોય તો અમે કહીએ છીએ.

‘બ્રહ્ચારી, ગૃહસ્થાશ્રમી, વાનપ્રસ્થ અથવા બીજા પણ અનેક પ્રકારથી ત્યાગાશ્રમમાં રહેલા હોય તે સર્વેએ પોતાની મુક્તિ માટે કૃષ્ણ મહામંત્ર ગૃહસ્થ ગુરુ થકી જ ગ્રહણ કરવો.’

(શ્રીહરિદિગ્વિજય: ૪૫/૮૩-૮૪)

‘એવં તૃતીયરાત્રે હિ પચ્ચરાત્રે બહુન્યપિ ।

વચાંસિ સન્તિ ચાન્યાનિ વિષ્ણુ ધર્મોત્તરાદિષુ ॥’

આ પ્રમાણે પંચરાત્ર શાસ્ત્રમાં તૃતીય રાત્રમાં તથા પંચમરાત્રમાં પણ ઘણા વચનો છે. તેમજ વિષ્ણુ ધર્મોત્તરાદિક ગ્રંથોમાં પણ બીજા ઘણા વચનો છે. માટે અમારા સંપ્રદાયમાં ગૃહસ્થ આચાર્યશ્રી ત્યાગીને દીક્ષા આપે છે, તે મર્યાદા યથાશાસ્ત્ર અને સર્વોત્તમસનાતાન ધર્મમર્યાદાને અનુસરીને જ પ્રવર્તાવેલી છે. (શ્રીહરિદિગ્વિજય: ૪૫/૮૬)

‘વર્ણાનાં બ્રાહ્મણો ગુરુઃ’ - (૫૫પુરાણ, સ્વર્ગખંડ: ૫૨/૫૧)

‘વર્ણાનાં બ્રાહ્મણો ગુરુઃ’ - (બ્રહ્મવૈવર્તપુરાણ, ગૌતમીમાહાત્મ્ય: ૧૦/૪૭)

‘વર્ણાનાં બ્રાહ્મણો ગુરુઃ’ - (બ્રહ્મપુરાણ: ૮૦/૪૭)

‘વર્ણાનાં બ્રાહ્મણો ગુરુઃ’ - (ચાણક્યનીતિ: ૫/૧)

‘બ્રાહ્મણઃ સર્વવર્ણાનાં ગુરુરેવ દ્વિજોત્તમ ॥’ (૫૫પુરાણ, બ્રહ્મખંડ: ૧૪/૨)

‘ગૃહસ્થઃ સર્વવર્ણેષુ શ્રેષ્ઠો ગુરુરુદાહતઃ ॥’ - (સિદ્ધાંતશેખર)

‘સર્વશાસ્ત્રાર્થવેત્તા ચ ગૃહસ્થો ગુરુરુચ્યતે ॥’ - (શાનાર્ણવ)

‘મહાભાગવતશ્રેષ્ઠો બ્રાહ્મણો વૈ ગુરુર્નૃણામ્ ।

સર્વેષામેવ લોકાનામસૌ પૂજ્યો યથા હરિઃ ॥’

મહાભાગવત અર્થાત્ ભગવદ્ભક્ત હોવાથી શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણ માનવમાત્રના ગુરુ છે. એટલા માટે જ સમસ્ત માનવ સમાજને ભગવાનની જેમ બ્રાહ્મણ પૂજ્ય છે.

(હરિભક્તિવિલાસ)

‘વિપ્રો વિપ્રેતરગુર્ન વિપ્રો જાયતે ધ્રુવમ્ ।

ન ચ વિપ્રેષુ પૂજાર્હસ્તસ્માદ્ વિપ્રં ગુરું ચરેત્ ॥’

બ્રાહ્મણો ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શુદ્ર અને બ્રાહ્મણના પણ ગુરુ બની શકે છે. બ્રાહ્મણ વર્ણથી અન્ય વર્ણો ક્યારેય પણ ગુરુ બનવાને યોગ્ય નથી. અને અન્ય વર્ણો બ્રાહ્મણોની મધ્યે પૂજાને યોગ્ય નથી. એટલા માટે ગૃહસ્થ બ્રાહ્મણને જ ગુરુ બનાવવા જોઈએ. (કૌશિકસંહિતા)

‘ઝદ્ધર્તુ ચૈવ સંહર્તુ સમર્થો બ્રાહ્મણોત્તમઃ ।

તપસ્વી સત્યવાદી ચ ગૃહસ્થો ગુરુરુચ્યતે ॥’

તપસ્વી, સત્યવાદી તથા ગૃહસ્થ ઉત્તમ બ્રાહ્મણ જ બધાનો ઉદ્ધાર કરવા અને સંહાર કરવા સમર્થ હોવાથી ગુરુ કહેવાય છે. (શૈવાચારપ્રદીપિકા: ૨/૧૫, આગમસંહિતા)

‘જિતેન્દ્રિયઃ સત્યવાદી બ્રાહ્મણઃ શાન્તમાનસઃ ।

પિતૃ-માતૃહિતે યુક્તઃ સર્વકર્મપરાયણઃ ॥

આશ્રમો દેશવાસી ચ ગુરુરિત્યભિધીયતે ॥’

જીતેન્દ્રિય, સત્યવાદી, શાંતચિત્તવાળો, માતા-પિતાનો હિનેચ્છુ, સમસ્ત કર્મોમાં કુશળ, ભારતવર્ષ નિવાસી ગૃહસ્થ બ્રાહ્મણને ગુરુ કહેવાય છે. (ગુરુગીતા)

‘રોગિણો વંશહીનાચ્ચ ભાર્યાહીનાત્તથૈવ ચ ।

મન્ત્રક્ષિપ્તાત્તથા મન્ત્રં ન ગૃહ્ણીયાત્કદાચન ॥’

રોગી વંશહીન, સ્ત્રીહીન અને મંત્રને ભૂલી જનાર વ્યક્તિ પાસેથી મંત્ર ક્યારેય ગ્રહણ ન કરવો. અર્થાત્ તેને ગુરુ ન બનાવવા.

(બ્રહ્મવૈવર્તપુરાણ - કૃષ્ણજન્મખંડ: અધ્યાય: ૮૩, શ્લોક: ૪૪)

પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય શ્રી ભગવત્પ્રસાદજી મહારાજશ્રી દ્વારા રચિત ‘શ્રીહરિલીલા પ્રદીપ’ ગ્રંથ ઉપરોક્ત વચનોને પુષ્ટિ કરી આપે છે:-

‘ત્વદાશ્રિતાનાં નસ્ત્યાગિનાં ગૃહિણાં તથા ।

પ્રસન્નતાડસ્તિ સર્વેષાં ભૂયસી શ્રીહરે ! ધ્રુવમ્ ॥

અસ્માકં ત્યાગિનાં તસ્મિન્ ગૃહસ્થેડપિ ગુરો ક્વચિત્ ।

ન બાધોડસ્તિ યતસ્તેષાં ગૃહ્યાર્યત્વં શ્રુતોદિતમ્ ॥’

હે શ્રી હરે! આપના આશ્રિત અમો ત્યાગીઓ તથા ગૃહસ્થો સર્વે આમાં અત્યંત પ્રસન્ન છીએ. ધર્મવંશી ગુરુ ગૃહસ્થ હોય તો પણ અમો ત્યાગીઓને ને ક્યારેય પણ બાધકર્તા નથી. ત્યાગીઓના પણ ગૃહસ્થ જ ગુરુ હોય છે એમ શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે. આ પ્રમાણે સમસ્ત સભા વતી સ.ગુ. શ્રી મુક્તાનંદ સ્વામીએ ભગવાન શ્રીહરિને કહ્યું.

(શ્રીહરિલીલા પ્રદીપ : કિ-૧૦, અધ્યા- ૨, શ્લો.- ૧૨-૧૩)

‘આત્મનિષ્ઠાં પરાં પ્રાપ્તાઃ સન્તિ બ્રહ્મશિવાદયઃ ।

શિષ્યતાં ભંજિરે વેષાં નારદઃ સનકાદયઃ ॥’

શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, “બ્રહ્મા, શિવને

પરંપરાથી જ સંતોના જેવી આત્મનિષ્ઠા દેહ પ્રાપ્ત થઈ છે. તે બ્રહ્માદિક તો નારદ સનકાદિક જેવા (મોટા સાધુ)ના પણ ગુરુ છે. બ્રહ્માદિકના શિષ્ય નારદ સનકાદિક છે તે બ્રહ્માદિકને ભજે છે.”

(શ્રીહરિવાક્યસુધાસિંધુ : તરંગ - ૧૮૪)

ગઢડા મધ્ય પ્રકરણના

૫૧મા વચનામૃતમાં શ્રીજી-મહારાજ કહે છે : “...શિવ બ્રહ્મા જેવા કોઈ સમર્થ કહેવાય નહિ, એ તો નારદ જેવાના પણ ગુરુ છે...”

વડતાલ પ્રકરણના ૨૦મા વચનામૃતમાં ભગવાન શ્રીહરિ કહે છે :- “...અને શુકદેવજીના પણ રાજા જનક ગુરુ કહેવાયા...” એમ આ વચનામૃતમાં શ્રીજીમહારાજનું અતિ મોટું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે - રાજા જનકના ગુરુ પંચશિખ ઋષિ પણ ગૃહસ્થ હતા. અને પંચશિખ ઋષિના ગુરુ કપિલદેવ ભગવાન (શ્રીજી-મહારાજની માફક પ્રથમાશ્રમી-બ્રહ્મચારી) જ હતા.

‘કઠિન મેં કઠિન વચન હે એહા,

ત્યાગિ કું ગૃહી ગુરુ કરના તેહા ।

આપે ધન ન રખે રખાવે,

ગુરુ અર્થ જઈ ધન લેવાવે ॥’

ત્યાગીને કઠણમાં કઠણ એ છે જે ગૃહસ્થને ગુરુ કરવા. પોતે ધન રાખે નહિ અને ગુરુને માટે જઈ દાન લઈ આવે.

ત્યારે નિત્યાનંદ મુનિ બોલ્યા કે અમે એ પ્રમાણે નિશ્ચય કર્યો છે કે વચન પ્રમાણે ચાલવું છે. શાસ્ત્ર અને લોકની રીત એ તમારા વચન જ છે એમ અમે માન્યું છે. બધા સંત હરિભક્તો એ પ્રમાણે સમજે છે. એવા વચન સાંભળી શ્રીહરિ પ્રસન્ન થયા અને તેમને ઉરમાં ચરણ આપ્યાં.

(શ્રીહરિચરિત્રામૃતસાગર : પૂર : ૯, તરંગ : ૫૭)

મોક્ષપ્રાપ્તિને અર્થે **યથાર્થ જ્ઞાન** માટે રાજા જનકને ત્યાગી એવા શુકદેવજીએ પણ ગુરુ કર્યા છે ઈત્યાદિ **અનેક દૃષ્ટાંતો** આપણા પુરાતન શાસ્ત્રો મુજબ ‘શ્રીહરિદિગ્વિજય’ ગ્રંથમાં કહેલા છે. જે આપણે આગળ જોઈ ગયા.

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના **બંધારણ-નિયમો**ને હંમેશા સ્મરણમાં રાખજો. સત્યનું ક્યારેય પતન થતું નથી અને અસત્ય ક્યારેય ટકતું નથી. કોઈપણ વ્યક્તિ અસત્ય અને બેઈમાનીની ચમક-દમક જોઈને થોડો સમય તેનાથી મોહાંધ બની શકે છે. પરંતુ અંતે તો સત્ય જ ઝળહળી ઊઠે છે. જીવનના સેંકડો વખતે **સત્યની નોકા** હાલકડોલક થઈ શકે છે, પરંતુ તે ક્યારેય ડૂબતી નથી. કોઈપણ વ્યક્તિ અસત્ય, બેઈમાની કે દગાના પ્રભાવથી પોતાની સંસ્થાની કે સ્થાનની પ્રગતિ કરે છે ત્યારે તે વ્યક્તિને વહેલી-મોડી અવશ્ય તે બધાની **હાનિકારક પ્રતિક્રિયાઓ** થાય છે જ. સત્યને છુપાવી શકાતું નથી. સત્યમાં એક એવી શક્તિ હોય છે જે પ્રગટ થઈને જ જંપે છે. પરંતુ આજકાલ એવું નજરે પડે છે કે

લોકોના બે રૂપ હોય છે. એક અસલીરૂપ અને બીજું નકલીરૂપ, જે બીજાને બનાવવા માટે હોય છે. આવા લોકો હંમેશા મુખવટો (માસ્ક) પહેરીને ફરતા હોય છે. કારણ કે લોકોને તેઓની અસલિયત ખબર ન પડી જાય. આવી વ્યક્તિઓ ક્યારેય આધ્યાત્મિક આનંદને પામી શકતી નથી.

યાદ રાખજો કે, જીવનના કુદરતી નિયમો અનુસાર અપ્રામાણિક અને પોતાના ઈષ્ટના બંધારણને તોડનાર માનવી ક્યારેય સુખી થઈ શકતો નથી. કારણ કે તે

‘કઠિન મેં કઠિન વચન હે એહા,

ત્યાગિ કું ગૃહી ગુરુ કરના તેહા ।

આપે ધન ન રખે રખાવે,

ગુરુ અર્થ જઈ ધન લેવાવે ॥’

ત્યાગીને કઠણમાં કઠણ એ છે જે ગૃહસ્થને

ગુરુ કરવા. પોતે ધન રાખે નહિ અને ગુરુને

માટે જઈ દાન લઈ આવે.

તેની સાચી ઓળખને પામ્યો જ નથી હોતો. તમારી સાચી ઓળખની વિરુદ્ધની કોઈપણ વાત તમોને અશાંતિ અને પરલોકમાં દુર્ગતિ આપશે જ. બીજી વાત એ પણ નોંધી રાખજો કે, જ્યારે તમે અપ્રામાણિકપણે છેતરપીંડી અને જૂઠા આચરીને કોઈને આધ્યાત્મિક માર્ગમાં નુકસાન પહોંચાડો ત્યારે સૌથી મોટું નુકસાન તમને જ થાય છે. તમે જે આધ્યાત્મિક નુકસાન બીજાને પહોંચાડો છો તે તો એક જ જન્મનું નુકસાન હોય છે, પરંતુ તમે તે વખતે તમારા આત્માને જે હાનિ પહોંચાડો છો તેને સરભર કરવું ખૂબજ મુશ્કેલ છે.

કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે, જો તમે ખરેખર જીવનના રસને માણવા માગતા હો તો ભગવાન શ્રીહરિના બંધારણમાં રહીને તમારું વ્યક્તિત્વ વિકસાવજો. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના બંધારણને બાજુ પર રાખી, કોઈ યુગ, પક્ષ, સમાજ, સંસ્થા કે યુનિયન સાથે જોડાઈ તેમાં આંધળા થઈ અનુસરતા નહિ. તમારી આજુબાજુના લોકોની જો તમે મનોદશા જોશો તો તમને માલૂમ પડશે કે તે લોકોમાં કોઈ સંસ્થા કે મંડળી કે પક્ષમાં જોડાવાની જોરદાર વૃત્તિ હોય છે. અને પછી તે પોતાના સૈદ્ધાંતિક મૌલિક વિચારોને એકબાજુ મૂકીને પછી તે સંસ્થાના યુગ કે સમુદાયને અનુસરવાની તેઓ મજા લેતા હોય છે. જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ કોઈપણ પરંપરાગત સંસ્થા કે સ્વૈચ્છિક બંધારણ મુજબ ઊભી કરાયેલી વાડાબંધી કે નૂતન-

સમુદાય સંસ્થામાં ભળે છે ત્યારે તે સમુદાયની મનોદશામાં તે તણાઈ જતી હોય છે. તેની અંગતભુદ્ધિ અને વિચારો બાજુ પર રહી જાય છે. લોકો ટોળામાં એટલા માટે ભળી જતાં હોય છે કે ત્યાં કશો જ વિચાર કરવાનો હોતો નથી કે નક્કી કરવાનું નથી હોતું કે શું કરવાનું છે અને શું નથી કરવાનું. સમુદાયના અગ્રેસર અથવા પ્રમુખ વ્યક્તિ જ પોતાના ગમતા મુજબ બધું નક્કી કરે છે અને લોકો આંધળા બનીને તેને અનુસરે છે. પરંતુ આમ કરવાથી લોકોમાં સત્ય

જાણવાની જિજ્ઞાસા મરી પરવારે છે.

સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામીના શબ્દોને આગળ રાખીને જ ચાલવું પડશે :-

‘અતિ આદર્યુ કામ અતોલ, પરલોક પામવા;
ત્યારે ખરી કરી ખેદ્ય એ ખોલ્ય, વિઘનને વામવા.
વણ સમજે સાર અસાર, પાર કહો કોણ થયા;
કરી નિષ્કુળાનંદ વિચાર સંત અસંત કલા.’

(ચોસઠપદી : ૫૬-૮)

આ પ્રમાણે સ્વામીના કહેવા મુજબ જો તમારે આધ્યાત્મિક શિખરો સર કરવા હોય તો ખોટું અનુકરણ એ તદ્દન નકામી વસ્તુ છે. કોઈનું આંધળું અનુકરણ કરવું એ તમારા આત્માને ગુમાવી દેવા બરાબર છે. આંધળા અનુકરણમાં તમે તમારી ઓળખ, સાચી વસ્તુને નીરખવાની શક્તિ અને તમારા અનુભવોને ગુમાવી બેસો છો. તમે તો તમારી આંખને ગુમાવી દઈ, કોઈની પાછળ પાછળ ચાલો છો. એ જ્યાં લઈ જાય છે ત્યાં તમે જાઓ છો. એ જે કાંઈ માનતા હોય કે કરતા હોય તેમ તમે કરો છો અને માનો છો. તો તમારી ગતિ (પ્રાપ્તિ) પણ એ જ્યાં જશે-પહોંચશે ત્યાં સુધી જ થશે. માટે સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામીના આ શબ્દો પણ આપણે સહુ કોઈએ ઠેંચાનો ઠાર કરીને સદાય સ્મરણમાં રાખવા જેવા છે :-

‘માટે જે જનને મળે જેવા રે,
તેવો તેને રંગ ચડશે;

નહિ જાય શ્રોતા સારું લેવા રે, જેમ છે તેમ તેનું જડશે.
ખૂબ ખરા હોય ખપવાળા રે, તેને જેવું તપાસી,
થાય નિષ્કુળાનંદ સુખાળા રે, ખરી વાત કહું ખાસી.’

(ચોસઠપદી : ૫૬-૧૧)

આ શબ્દો પણ સત્-અસત્ના વિવેકનું નેત્ર ખોલવા માટે જરૂરી છે. વિવેકને શાસ્ત્રમાં દશમો નિધિ ગણવામાં આવ્યો છે. વિવેકરૂપી નેત્ર વિનાનો માણસ અધ્યાત્મમાર્ગમાં આંધળો ગણાય છે.

બાલા ભક્તો ! સંપ્રદાયના સત્ય બંધારણને સુરક્ષિત રાખો, નહિતર રત્નો હશે તેને કાંકરા માનીને ફેંકી દેવાનો અને કાંકરાઓને રત્નોની જેમ વર્ષો સુધી સાચવી રાખવાનો વારો આવશે. અસત્ય જેલવાસ ભોગવતી દેવકીના સાત સંતાનો જેવું છે. એ જન્મે છે ને મૃત્યુ પામે છે, પરંતુ સત્ય એ ઘટમાળથી બચી જાય છે. એ સત્ય જન્મે છે પણ મરતું નથી એ શ્રીકૃષ્ણ છે. શ્રીકૃષ્ણ પાસેથી આ વસ્તુ સમયસર શીખી લેવા જેવી છે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના બંધારણ-નિયમોને હંમેશ સ્મરણમાં રાખજો. સત્યનું ક્યારેય પતન થતું નથી અને અસત્ય ક્યારેય ટકતું નથી. કોઈપણ વ્યક્તિ અસત્ય અને બેઈમાનીની ચમક-દમક જોઈને થોડો સમય તેનાથી મોહાંધ બની શકે છે. પરંતુ અંતે તો સત્ય જ ઝળહળી ઊઠે છે. જીવનના સેંકડો વખતે સત્યની નોકા હાલકડોલક થઈ શકે છે, પરંતુ તે ક્યારેય ડૂબતી નથી. કોઈપણ વ્યક્તિ અસત્ય, બેઈમાની કે દગાના પ્રભાવથી પોતાની સંસ્થાની કે સ્થાનની પ્રગતિ કરે છે ત્યારે તે વ્યક્તિને વહેલી-મોડી અવશ્ય તે બધાની હાનિકારક પ્રતિક્રિયાઓ થાય છે જ. સત્યને છુપાવી શકાતું નથી. સત્યમાં એક એવી શક્તિ હોય છે જે પ્રગટ થઈને જ જંપે છે.

આધ્યાત્મિક વ્યક્તિનું વ્યક્તિત્વ પારદર્શક હોય છે. તેમનું આંતર-બાહ્ય જીવન શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના બંધારણમાં ફેરફાર વગરનું હોય છે. કોઈપણ મહાપુરુષોની પરીક્ષા કરવાની હોય તો તમારે એ જોવું કે તેમના વિચારો, શબ્દો અને કાર્યો શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના બંધારણને બરાબર મળતા આવે છે કે નહિ.

એક વાતને તમે જિંદગીભર યાદ રાખજો. પરમાત્માના અબાધિત કાનુન કે બંધારણમાં જ્યાં સુધી વ્યક્તિ ન આવે ત્યાં સુધી હજારો કિલોમીટર લાંબી છતાં વર્તુળાકાર એવી ઘાણીના બળદની એક ધામયાત્રાનો કોઈ અંત નથી. જન્મ, જિંદગી ને મરણ આ જ વર્તુળમાં છે. એની બહાર શું છે એ જોવાનો વૃષભરાજને સમય નથી. સતત પ્રદક્ષિણા કરતા વૃષભરાજ જ્યારે થાકીને ઊભા રહી જાય ત્યારે એને વિચાર આવે કે કેટલે બધે દૂરથી અહિં આવી પહોંચ્યા. પ્રદક્ષિણા વખતે બંધ આંખે વૃષભરાજ વિચારતા હોય છે કે ખુલ્લા ખેતરો, હરિયાળી ટેકરીઓ, વહેતી નદીઓ - આ બધું જ નજીક આવી રહ્યું છે. ધાન્યથી લઈ પડતી પૃથ્વી તેમના પગ નીચેથી પસાર થઈ રહી છે. પરંતુ જ્યારે આંખ ઉઘાડે ત્યારે ખ્યાલ આવે છે કે આ તો માત્ર પગ જ ચાલ્યા છે. સ્થળ કે કાળ કશુંય ક્યાં બદલાયું છે? તફાવત એ છે અને એ જ તકલીફ છે કે ઘાણીના બળદને આંખ ખૂલે ત્યારે પોતાની સ્થિતિનો અહેસાસ થાય છે. અને મનુષ્યને આંખ બંધ થાય ત્યારે સત્ય હકીકતનો ખ્યાલ આવે છે. બંને કિસ્સામાં ઘણું જ મોડું થઈ ગયું હોય છે. વ્હાલા ભક્તો! સંપ્રદાયના સત્ય બંધારણને સુરક્ષિત રાખો, નહિતર રત્નો હશે તેને કાંકરા માનીને ફેંકી દેવાનો અને કાંકરાઓને રત્નોની જેમ વર્ષો સુધી સાચવી રાખવાનો વારો આવશે. અસત્ય જેલવાસ ભોગવતી દેવકીના સાત સંતાનો જેવું છે. એ જન્મે છે ને મૃત્યુ પામે છે, પરંતુ સત્ય એ ઘટમાળથી બચી જાય છે. એ સત્ય જન્મે છે પણ મરતું નથી એ શ્રીકૃષ્ણ છે. શ્રીકૃષ્ણ પાસેથી આ વસ્તુ સમયસર શીખી લેવા જેવી છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતામાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણચંદ્રજી કહે છે :-

‘ય: શાસ્ત્ર વિધિમુત્સૃજ્ય વર્તતે કામકારત: ।

ન સ સિદ્ધમવાપ્નોતિ ન સુખં ન પરાં ગતિમ્ ॥’

જે મનુષ્ય શાસ્ત્રવિધિ છોડી દઈને મનમાની રીતે વર્તે છે તે કોઈ પ્રકારની કાર્યસિદ્ધિ, સુખ કે પરમગતિ પામતો નથી. (શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા, શ્લોક-૧૬)

માટે શાસ્ત્ર અને સંતોના અમૂલ્ય શબ્દોને વિચારીને મોક્ષપ્રદાતા જ્ઞાની અને ભગવત્રિષ્ઠ સદ્ગુરુ સંત તથા તેમના માધ્યમથી સમસ્ત સંપ્રદાયની આચાર્ય-ગુરુપરંપરામાં ભગવાન શ્રીહરિની પ્રણાલિકા અનુસાર બિરાજતા પ.પૂ. ધ.દુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીનો આશ્રય કરીને ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે લખાવેલ ખગોળ-ભૂગોળના વચનામૃત મુજબ પોતાનો જન્મ સાર્થક કરીને દેહાંત સુધીમાં તેમના ચરણારવિંદને પ્રાપ્ત કરી લઈએ એમાં જ આપણે ધારણ કરેલા અનેકાનેક મનુષ્યજન્મોનું અનુપમ ફળ સમાયેલું છે.

અસ્તુ... જય શ્રી સ્વામિનારાયણ...

સત્સંગ સમાચાર પત્રિકા

સ્વામી ધનશ્યામદાસજી તથા સ્વામી ધર્મવલ્લભદાસજી - રઘુવીરવાડી

જૂનાગઢ પ્રદેશના પીપલાલા (તા. માણાવદર) ગામને આંગણે પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં યોજાયેલ 'દિવ્ય સત્સંગ સભા' (તા. ૨૩-૬-૨૦૧૦)

જૂનાગઢ પ્રદેશના આખા (તા. માણાવદર) ગામને આંગણે પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં યોજાયેલ 'દિવ્ય સત્સંગ સભા' (તા. ૨૩-૬-૨૦૧૦)

પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદથી આજ્ઞાથી સરદારધામને આંગણે યોજાતી 'અભયદાન માસિક સત્સંગ સભા'

પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી પ્રકાશિત
નૂતન પ્રકાશનો... આજે જ આપ વસાવો...

'સર્વે સખી જીવન જોવાને ચાલો રે...' અને 'હરિજન સાચા રે...' કીર્તન વિષેયન ડી.વી.ડી

વક્તા :- પૂ. સદ્. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી - વડતાલ (હાલ - સરદાર)

વાઘોડિયાને આંગણે યોજાયેલ અ.નિ. ધીરુભાઈ સોનીની શ્રદ્ધાંજલિ સભામાં પધારેલ પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી (તા. ૧-૭-૨૦૧૦)

અક્ષરવાસ : પ.ભ.શ્રી ધીરુભાઈ સોની - વાઘોડિયા

મૂળ ચૂડા (સુરેન્દ્રનગર)ના વતની હાલે વાઘોડિયા (વડોદરા)ના નિવાસી પ.ભ. શ્રી ધીરુભાઈ સોની તા. ૨૭-૬-૨૦૧૦ જેઠ વદ - ૧ ના પવિત્ર દિવસે શ્રીજીમહારાજનું અખંડ સ્મરણ કરતા ૮૧ વર્ષની ઉંમરે અક્ષરવાસી થયા છે. તેઓ સ્વભાવે પ્રેમાળ, ધર્મનિષ્ઠ, કર્મનિષ્ઠ, સેવાભાવી અને પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રી - પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તેમજ સાચા સંતોનો દૈઢ મનોબળથી સાથે પક્ષ રાખતા હતા. તેઓએ પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રી, પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તેમજ પૂ. સંતોનો રાજીપો મેળવી કૃપાપાત્ર બન્યા હતા. છેલ્લા પાંચ દાયકાથી પણ વધુ સત્સંગમાં સક્રિય રહી સત્સંગની તન-મન-ધનથી અદ્ભુતપૂર્વક સેવા કરીને બંને ગાદી પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા સંતો સાથે દેશ અને વિદેશ (અમેરિકા, આફ્રિકા, સ્વીડન, બ્રિટન વગેરે દેશો)માં કરીને સત્સંગનો અનેરો મહિમા સમજાવીને ભગવાન શ્રીહરિનો સર્વોપરિપક્ષાનો નિશ્ચય કરાવ્યો હતો. આવા ભક્તરાજના અક્ષરધામગમનથી સત્સંગ સમાજને અતિ ખોટ પડી છે. પરંતુ ભગવાન શ્રીહરિને ગમ્યું તે ખરું તે ન્યાયે તેઓશ્રીના પરિવાર અને તેમના સુપુત્રો ઉપર આવી પડેલ આ દુઃખને સહન કરવાની શક્તિ-બળ આપે અને તેઓ ભગવાન શ્રીહરિના મૂર્તિના સુખે સુખીયા થાય તેવી ઈષ્ટદેવ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના શ્રીચરણોમાં પ્રાર્થના...

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના સર્વોચ્ચ તીર્થધામ વડતાલને આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદથી હરિભક્તોના નિવાસસ્થાનોએ પધરામણી કરતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી

દર મહિનાના પહેલા રવિવારે સરધાર અને મહિનાના છેલ્લા શનિવારે રાજકોટમાં યોજાતી

:: અભયદાન સત્સંગ સભા ::

-: સરધાર :-

તા. ૧-૮-૧૦, રવિવાર
સમય :- સવારે ૮ થી ૧

-: સંપર્ક :-

શ્રી સ્વા. મંદિર - સરધાર, ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧. મો. ૯૮૭૯૭૫૮૫૦૩
શ્રી મહેન્દ્રભાઈ રાજકોટ - મો. ૯૪૨૬૨૨૯૫૫૮,
શ્રી કરશનભાઈ રાજકોટ - મો. ૯૪૨૬૭૮૧૧૭૯

-: રાજકોટ :-

તા. ૨૪-૭-૧૦, શનિવાર
સમય :- રાત્રે ૯ થી ૧૧

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન ચાંકના ગ્રાહક ભક્તોને નમ્ર વિનંતિ

બ્હાલા ગ્રાહક ભક્તો ! આપને ત્યાં આવતા 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન' અંક જો સમયસર ન મળતો હોય તો 'ચિંતન કાર્યાલય - સરધાર' જાણી કરી આપના એડ્રેસ-પીનકોડ અવશ્ય લખાવવો. જેથી કરી આપને સમયસર જલદીથી અંક મળી જાય છે. અને આપને કદાચ જો સમયસર ન અંક ન મળતો હોય તો તેનું કારણ એડ્રેસ બરાબર નહિ અથવા તેમાં પીનકોડ ન હોવાને કારણે અથવા આપે ભરેલ લવાજમ 'ચિંતન કાર્યાલય - સરધાર' પહોંચ્યું નહિ હોય જેથી કરીને સમયસર અંક ન મળવાનું કારણ છે. માટે આપ આપના નજીકના કાર્યકરનો સંપર્ક સાધો અથવા 'ચિંતન કાર્યાલય - સરધાર' ફો. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧ મો. ૯૮૭૯૭૫૮૫૦૩માં જાણ કરવા વિનંતી.

ગઢપુરને આંગણે....

અક્ષરધામથી આમંત્રણ

આનંદ વધામણા...

'શ્રી સ્વામિનારાયણ' મહામંત્ર ઉદ્ઘોષણના - ૨૦૮માં વર્ષમાં વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ.ધ.ધુ.૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ.૧૦૮ શ્રી ધર્મકુલ મુગટમણિ શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી વિશ્વશાંતિ અને ભગવાન શ્રીહરિની પ્રસન્નતાથી

પ.પૂ.ધ.ધુ.૧૦૦૮ આચાર્યશ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી - વડતાલ

પ.પૂ.૧૦૮ ભાવિલાચાર્યશ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી - વડતાલ

આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રી સ્વામિનારાયણ મહામંત્ર મહોત્સવ

અધ્યક્ષ : પ.પૂ.ધ.ધુ.૧૦૦૮ શ્રી આચાર્યશ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી - વડતાલ

ઉપાધ્યક્ષ : પ.પૂ.૧૦૮ ધર્મકુલ મુગટમણિ શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી - વડતાલ

પ્રારંભ :- તા. ૨૩-૧૨-૨૦૧૦, માગશર વદ - ૨

પૂર્ણાહુતિ :- તા. ૩૧-૧૨-૨૦૧૦, માગશર વદ - ૧૧

:: દિવ્ય આયોજનો ::

-- મહોત્સવ સ્થળ :- શ્રી લક્ષ્મીવાડી, ગઢપુર.

૩૬૫ કરોડ મંત્રલેખન • શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન કથા • ભવ્ય શ્રીહરિ યાગ • ધર્માચાર્ય-સંત સંમેલન • મેડીકલ કેમ્પ • અખંડ મહામંત્ર ધૂન રાસોત્સવ • શાકોત્સવ • ફુલદોલોત્સવ • દેવોનો મહાભિષેક • અણકુટ મહોત્સવ • યુવા મહોત્સવ તથા સાંસ્કૃતિક વિવિધ કાર્યક્રમો

બહાલા ભક્તજનો ! સર્વોપરી, સર્વકારણના કારણ ઈષ્ટદેવ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પૂર્ણકૃપાથી વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ.ધ.ધુ.૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના અધ્યક્ષપદે અને પ.પૂ.૧૦૮ શ્રી ધર્મકુલ મુગટમણિ શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના ઉપાધ્યક્ષપદે ગઢપુરપતિ શ્રી ગોપીનાથજી મહારાજના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં 'શ્રી સ્વામિનારાયણ' મહામંત્ર ઉદ્ઘોષણ વર્ષ ૨૦૮ના ઉપલક્ષ્યમાં આ મહોત્સવ આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે ભવ્યાતીભવ્ય રીતે ઉજવાશે. તેમાં યજમાન પદ સ્વીકારવાનો સોનેરી અવસર નીચે મુજબ છે.

:: મહોત્સવના યજમાનની યાદી ::

૧	મહોત્સવના મુખ્ય યજમાનશ્રી	૫૧,૦૦,૦૦૦	૧૪	ધર્મકુળ પૂજના યજમાનશ્રી	૫,૫૧,૦૦૦
૨	મહોત્સવના સહયજમાનશ્રી	૨૫,૦૦,૦૦૦	૧૫	સંતપૂજના યજમાનશ્રી	૫,૫૧,૦૦૦
૩	કથાના મુખ્ય યજમાનશ્રી	૨૫,૦૦,૦૦૦	૧૬	અખંડ ધૂનના યજમાનશ્રી	૧,૧૧,૦૦૦
૪	કથાના સહયજમાનશ્રી	૧૧,૦૦,૦૦૦	૧૭	અખંડ ધૂનના સહયજમાનશ્રી	૨૫,૦૦૦
૫	સંહિતા પાઠના યજમાનશ્રી	૧,૧૧,૦૦૦	૧૮	એક દિવસ પ્રભાત નાસ્તાના યજમાનશ્રી	૧,૫૧,૦૦૦
૬	યજ્ઞના મુખ્ય યજમાનશ્રી	૨૫,૦૦,૦૦૦	૧૯	એક દિવસ બપોર મહાપ્રસાદના યજમાનશ્રી	૩,૫૧,૦૦૦
૭	યજ્ઞના મુખ્ય સહયજમાનશ્રી	૧૧,૦૦,૦૦૦	૨૦	એક દિવસ સાયં ભોજના યજમાનશ્રી	૨,૫૧,૦૦૦
૮	યજ્ઞના ઉપયજમાનશ્રી	૧,૫૧,૦૦૦	૨૧	સર્વરોગ નિદાન કેમ્પના યજમાનશ્રી	૨,૫૧,૦૦૦
૯	પાટલાના યજમાનશ્રી	૧૧,૦૦૦	૨૨	રાસોત્સવના યજમાનશ્રી	૫૧,૦૦૦
૧૦	હોર્ડિંગના યજમાનશ્રી	૧૫,૦૦૦	૨૩	શાકોત્સવના યજમાનશ્રી	૫૧,૦૦૦
૧૧	બેનરના યજમાનશ્રી	૧૧,૦૦૦	૨૪	ફૂલદોલોત્સવના યજમાનશ્રી	૫૧,૦૦૦
૧૨	પોસ્ટરના યજમાનશ્રી	૧,૦૦,૦૦૦	૨૫	સંતોની રસોઈના યજમાનશ્રી	૫૧,૦૦૦
૧૩	મહોત્સવ લાઈવ પ્રસારણના યજમાનશ્રી	૧૧,૦૦,૦૦૦	૨૬	બ્રહ્મભોજના યજમાનશ્રી	૨૫,૦૦૦

નોંધ : મહોત્સવમાં સેવાનો લાભ લેવા ઈચ્છતા ભક્તોએ તા.૧૦-૧૦-૨૦૧૦ સુધીમાં સેવા જમા કરાવી શ્રી ગોપીનાથજીદેવ મંદિરની પાકી પાવતી મેળવી લેવી. જેમણે રૂ.૧૧,૦૦૦ કે તેથી વધુની સેવા જમા કરાવી હશે તેમના નામ મહોત્સવની પત્રિકામાં છાપવામાં આવશે.

આયોજક :- દક્ષિણ વિભાગ વડતાલ દેશ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ પીઠાધિપતિ પ.પૂ.ધ.ધુ.૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી વડતાલ, જુનાગઢ, ધોલેરા, સમસ્ત ધર્મકુળ આશ્રિત સત્સંગ સમાજ વતિ

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર (મુખ્ય) ગઢપુર. જિ.ભાવનગર ફો.નં.(૦૨૮૪૭) ૨૫૨૮૦૦/૯૦૦

:: મહોત્સવમાં વપરાનાર સીધા-સામગ્રીની યાદી ::

ક્રમ	વસ્તુ/પદાર્થ	વજન	ભાવ	રકમ
૧	તેલ	૨૦૦૦ ડબ્બા	૧૦૦૦	૨૦,૦૦,૦૦૦
૨	ઘી	૪૦૦ ડબ્બા	૪૦૦૦	૧૬,૦૦,૦૦૦
૩	ઘઉં	૩૦૦૦ મણ	૩૦૦	૯,૦૦,૦૦૦
૪	ચણાદાળ	૧૨૦૦ મણ	૭૦૦	૮,૪૦,૦૦૦
૫	ખાંડ	૧૩૦૦ મણ	૬૦૦	૭,૮૦,૦૦૦
૬	તુવેરદાળ	૫૦૦ મણ	૧૫૦૦	૭,૫૦,૦૦૦
૭	બેસનનો લોટ	૮૦૦ મણ	૭૫૦	૬,૦૦,૦૦૦
૮	ચોખા	૧૦૦૦ મણ	૬૦૦	૬,૦૦,૦૦૦
૯	શાકભાજી	--	--	૫,૦૦,૦૦૦
૧૦	મગદાળ	૨૦૦ મણ	૧૫૦૦	૩,૦૦,૦૦૦
૧૧	ગોળ	૨૦૦ મણ	૧૪૦૦	૨,૮૦,૦૦૦
૧૨	ખીચડીના ભાત	૪૦૦ મણ	૪૦૦	૧,૬૦,૦૦૦
૧૩	અડદની દાળ	૧૦૦ મણ	૧૫૦૦	૧,૫૦,૦૦૦
૧૪	મેંદાનો લોટ	૨૦૦ મણ	૪૦૦	૮૦,૦૦૦
૧૫	તજ	૧૦૦ કીલો	૪૦૦	૪૦,૦૦૦
૧૬	લવિંગ	૧૦૦ કીલો	૪૦૦	૪૦,૦૦૦
૧૭	હળદર	૨૫૦ કીલો	૧૫૦	૩૭,૦૦૦
૧૮	ગરમ મસાલો	૧૦૦ કીલો	૩૦૦	૩૦,૦૦૦
૧૯	ચટણી	૪૦૦ કીલો	૭૦	૨૮,૦૦૦
૨૦	દળેલ જીરુ	૨૫૦ કીલો	૧૦૦	૨૫,૦૦૦
૨૧	કાજુ	૫૦ કીલો	૫૦૦	૨૫,૦૦૦
૨૨	બદામ	૫૦ કીલો	૫૦૦	૨૫,૦૦૦
૨૩	તલ	૧૫ મણ	૧૬૦૦	૨૪,૦૦૦
૨૪	આખું જીરુ	૧૦૦ કીલો	૨૦૦	૨૦,૦૦૦
૨૫	એલાયચી	૫૦ કીલો	૪૦૦	૨૦,૦૦૦
૨૬	શીંગદાણા	૨૦ મણ	૮૦૦	૧૬,૦૦૦
૨૭	આંબલી	૧૫ મણ	૮૦૦	૧૨,૦૦૦
૨૮	કીસમીસ	--	--	૧૧,૦૦૦
૨૯	જાયફળ	--	--	૧૧,૦૦૦
૩૦	રાય	--	--	૧૧,૦૦૦
૩૧	ટો.નું જાડું ખમણ	--	--	૧૧,૦૦૦
૩૨	વરિયાળી તથા અજમો	--	--	૧૧,૦૦૦
૩૩	સુકા મરચાં તથા મરી	--	--	૧૧,૦૦૦
૩૪	બાજરો	--	--	૧૧,૦૦૦
૩૫	ચારોલી તથા તમાલપત્ર	--	--	૧૧,૦૦૦
૩૬	મીઠું, મેથી	--	--	૧૧,૦૦૦

સંપર્ક સુત્ર :- ૧. પૂ. એસ.પી.સ્વામી - ગઢપુર મો.૯૪૨૬૮૦૪૧૦૧ ૬. પૂ. ધનશ્યામ સ્વામી - રઘુવીરવાડી મો.૯૮૨૫૧૩૪૧૦૮
 ૨. પૂ. લક્ષ્મીપ્રસાદદાસજી સ્વામી-બગસરા મો.૮૧૨૮૬૯૧૫૦૧ ૭. પૂ. છપૈયા સ્વામી - ગઢપુર મો.૯૪૨૬૮૦૪૧૦૯
 ૩. પૂ. બાલ સ્વામી સરધાર મો.૭૬૦૦૦૫૮૫૦૨, ૮. શાંતિભાઈ માણવદર (ટ્રસ્ટીશ્રી જૂનાગઢ) મો.૯૪૨૬૧૬૭૭૦૮
 ૪. ડાંબીવલી (મુંબઈ)મંદિર મો.૯૩૨૨૭૫૩૦૫૨ ૯. ભૂપતભાઈ પાંચાણી (ટ્રસ્ટીશ્રી ગઢપુર)સુરત મો.૯૯૭૮૮૯૧૬૯૮
 ૫. શ્રી નિત્યસ્વરૂપ સ્વામી ગુરૂ વકિલ સ્વામી મુંબઈ - મલાડ મો.૯૮૧૯૯૯૧૧૬૪

E-mail :- ● gadhpur_mandir@yahoo.com ● amrutdhara2003@gmail.com ● dharmakul.ashrit@swaminarayanvadtalgadi.org

visit us :- ● www.gopinathji.com ● w.w.w.swaminarayanvadtalgadi.org ● www.swaminarayanmahamantra.org

॥ श्री स्वामिनारायणो विजयते ॥

પ. પૂ. સનાતન ધ.પુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ધર્મકુળ મુગટમણિ શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી વિશ્વશાંતિ અને ભગવાન શ્રીહરિની પ્રસન્નતાર્થ આગામી આંતરરાષ્ટ્રીય 'શ્રી સ્વામિનારાયણ મહામંત્ર મહોત્સવ'ના ઉપક્રમે શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરદાર દ્વારા આયોજીત સાતમી

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચારધામ સ્પેશ્યલ ટ્રેનયાત્રા

પ્રયોજક :- પૂ. સદ્. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી - વડતાલ (હાલ-સરદાર)

તારીખ :- ૩-૮-૧૦ અષાઢ વદ - ૮ થી ૩૦-૮-૧૦ શ્રાવણ વદ - ૫ કુલ દિવસ :- ૨૮ ટીકીટ દર :- રૂ. ૨૧,૫૦૦

:: દર્શનીય પવિત્ર તીર્થસ્થળો ::

નાસિક, ત્ર્યંબકેશ્વર, પંટરપુર, રામેશ્વર, શ્રીરંગક્ષેત્ર, તિરૂપતિ બાલાજી, જગન્નાથપુરી, ભૂવનેશ્વર, સાક્ષીગોપાલ, કાશી(વારાણસી), પ્રયાગરાજ-અલ્હાબાદ, અયોધ્યા, છૌંપૈયા, હરિદ્વાર, કનખલ, લક્ષમણમુલા, ઋષિકેશ, કેદારનાથ, બદ્રિનાથ, મથુરા, વૃંદાવન, ગોકુળ, રમણરેતી, હારિકા, બેટહારકા, નાગેશ્વર, ગોપીતાળવ, રાજકોટ

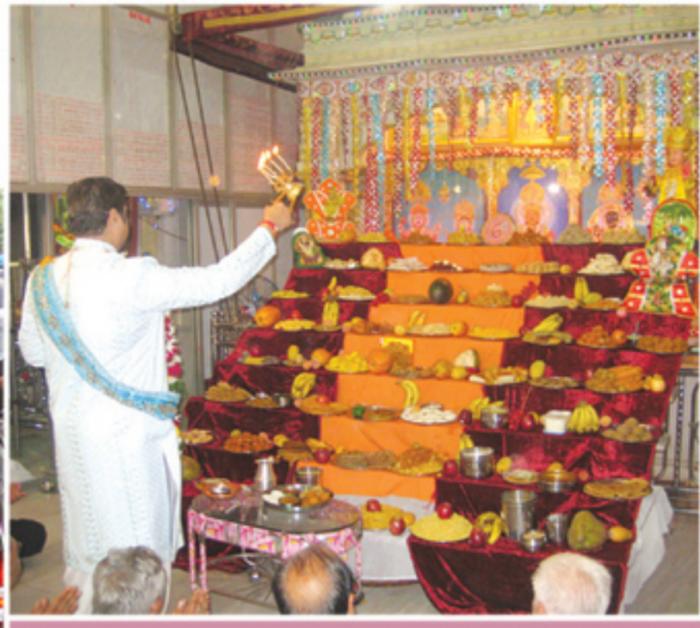
ટીકીટ દર :- ❖ યાત્રાપ્રવાસ-ભોજન તથા દર્શનની બસ વ્યવસ્થાના ખર્ચ સાથે ટીકીટનો દર એક ટીકીટના રૂ. ૨૧, ૫૦૦/- રાખવામાં આવેલ છે. ❖ બુકિંગ સમયે રૂ. ૫,૫૦૦/- ભરવાના રહેશે તેમજ બાકીની રકમ ટીકીટ દીઠ રૂ. ૧૬,૦૦૦/- યાત્રાપ્રવાસ ઉપડતા પહેલા ૩૦ દિવસે ભરી દેવાના રહેશે. ખાસનોંધ : પાંચ વર્ષ કે તેથી ઉપરના બાળકોની સ્પેશ્યલ ટ્રેનમાં રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા અડધી ટીકીટ અપાતી નથી, માટે તેની પણ આખી ટીકીટ જ લેવાની રહેશે.

યાત્રા વ્યવસ્થા :- યાત્રાપ્રવાસ રેલ્વેની સંપૂર્ણ સ્પેશ્યલ ટ્રેન દ્વારા આયોજીત કરેલ છે. જેમાં શ્રીટાયર સ્લિપર કલાસમાં દરેક યાત્રિકને સ્વતંત્ર સુવાની સગવડતા મળશે. તેમજ આરામથી બેસીને યાત્રાને માણી શકશે. અને યાત્રાપ્રવાસ દરમ્યાન ટ્રેનમાં યા તીર્થસ્થળોએ તીર્થમાહાત્મ્ય શ્રવણ તેમજ કથા-વાર્તાનો લાભ સંતોની અમૃતવાણી દ્વારા સંપૂર્ણ યાત્રાપ્રવાસમાં મળતો રહેશે.

ભોજન વ્યવસ્થા :- કિચનકારથી સજ્જ સ્પેશ્યલ ટ્રેનમાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની આજ્ઞા પ્રમાણે શુદ્ધ અને ગાળી-ચાળીને પવિત્રપણે સંતો-ભક્તોના હાથે બનાવેલ અને ઠાકોરજીને થાળ ધરીને બંને સમય સ્વાદિષ્ટ સાત્ત્વિક ભોજન તથા સવારે નાસ્તો પીરસવામાં આવશે. ખાસનોંધ : યાત્રાપ્રવાસમાં કોઈને પણ બજારું ખાધ પદાર્થ યા ડુંગળી-લસણ વગેરે ચીજવસ્તુઓ ટ્રેનમાં લાવવા દેવામાં આવશે નહિ.

દર્શન તથા વાહન વ્યવસ્થા :- ❖ રેલ્વે સ્ટેશનથી યાત્રાપ્રવાસ સૂચિના દર્શનીય સ્થાનોએ જવા આવવાના ખાસ સ્પેશ્યલ બસો વગેરે મુકવામાં આવશે. તે વાહન વ્યવસ્થાનો ટીકીટ ખર્ચમાં સમાવેશ થઈ જાય છે. ❖ ટીકીટમાં હોડી, ડોલી, ઘોડા, ટાંગા તથા જોવાલાયક સ્થળોની પ્રવેશ ફી વગેરેનો સમાવેશ થતો નથી. ❖ સ્થાનિક ટ્રાફીકના નિયમો પ્રમાણે બસનો પ્રવેશ માન્ય હશે ત્યાં સુધી જશે અને સાંકડા માર્ગો ઉપર બસ ન જઈ શકે ત્યાં ચાલીને કે પોતપોતાની રીતે જવાનું રહેશે.

બુકિંગ માટે સંપર્ક :- શ્રી સ્વા.મંદિર - સરદાર. ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧, ૨૯૨૦૯૭૯ મો. ૯૮૭૯૭૫૮૫૦૩, ૯૪૨૮૮૯૦૨૧૧, ૭૬૦૦૦૫૮૫૦૩ (પૂ. પતિતપાવન સ્વામી). શ્રી સ્વા.મંદિર - શ્રીજીનગર - સુરત. મો. ૯૮૭૯૭૫૮૫૧૩. ધર્મવલ્લભ સ્વામી - વડતાલ મો. ૯૮૨૫૧ ૩૪૧૦૮. શ્રી સ્વા.મંદિર - ડોંબીવલી. ફો. ૦૨૫૧-૨૪૫૩૮૭૫, મો. ૯૩૨૨૭૫૩૦૫૨. શ્રી સ્વા. મંદિર - બોરિવલી. ફો.નં. ૦૨૨-૨૮૯૦૨૭૧૭. શ્રી સ્વા. મંદિર - ભગસરા. ફો.નં. ૦૨૭૯૬-૨૨૨૫૪૧ મનસુખભાઈ દહિસર. મો. ૯૮૩૩૫૧૫૧૭૨. અશોકભાઈ વિદ્યાનગર. મો. ૯૮૨૪૪૯૩૩૮૭. પ્રવિણભાઈ માનકુવા-ભુજ. મો. ૯૮૨૫૭૯૫૮૫૨. ગોવિંદભાઈ માનકુવા-ભુજ. મો. ૯૮૨૫૫૩૭૮૪૬. રાજુભાઈ સુખપુર-ભુજ. મો. ૯૮૭૯૭૩૪૪૩૫. ઈશ્વરભાઈ વિકાસ મોટર્સ - અમદાવાદ. મો. ૯૯૨૫૦૪૪૧૦૮. નાથાભાઈ અમદાવાદ. મો. ૯૮૭૯૧૩૨૩૧૨. શાંતિલાલ માણવદર. મો. ૯૪૨૬૧૬૭૭૦૮. હિંમતભાઈ ધંધુકા. મો. ૯૪૨૮૪૯૯૩૦૮. અમરશીભાઈ ખાદી - ભાવનગર. મો. ૯૨૬૩૧૪૩૬૮.

બોરિવલી(મુંબઈ)ને આંગણે પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીની પવિત્ર નિશ્રામાં યોજાયેલ શ્રી સ્વા. મંદિરમાં વિરાજમાન દેવોનો છઠ્ઠો વાર્ષિક પાટોત્સવ (તા. ૨૧-૬-૨૦૧૦)

જૂનાગઢ પ્રદેશના નાવડા ગામને આંગણે શ્રી સ્વા. મંદિરમાં વિરાજમાન દેવોનો વાર્ષિક પાટોત્સવ પ્રસંગે પધારતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી (તા. ૨૩-૬-૨૦૧૦)

રાંદેર (સુરત)ને આંગણે પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં યોજાયેલ બાળ-યુવા મંડળનો વાર્ષિકોત્સવ (તા. ૧૧-૭-૨૦૧૦)

વડતાલ પ્રદેશના મોરજ (તા. તારાપુર) ગામને આંગણે પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી ના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં અને પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી - વડતાલ (હાલ-સરઘાર)ના માર્ગદર્શન પ્રમાણે નૂતન શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિરના બાંધકામનો 'પ્રારંભ' તેમજ 'દિવ્ય સત્સંગ સભા'(તા. ૫-૭-૨૦૧૦)

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણ વિજયતેતરામ્ ॥

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના મુખ્ય ગાદીસ્થાન ખાતે શ્રદ્ધા અને ભાવપૂર્વક હરિભક્તો દ્વારા ઉજવવામાં આવતો
પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી વિદ્યમાન આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના ચરણારવિંદમાં સમર્પિત

શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા

મહોત્સવ - ૨૦૧૦

તારીખ : ૨૫-૦૭-૨૦૧૦,
રવિવાર અષાઢ સુદ - ૧૫ (ગુરુપૂર્ણિમા)

સમય : સવારે ૯.૦૦ થી ૨.૦૦

ખાસનોંધ:- આ પ્રસંગે GLS ડોનેશન કેમ્પ અને દર્શન-પૂજન માટે આવનાર તમામ હરિભક્તો માટે રઘુવીરવાડી ખાતે મહાપ્રસાદની વ્યવસ્થા કરવામાં આવેલ છે.

સ્થળ :- 'આચાર્યશ્રી નિવાસ' રઘુવીર વાડી - વડતાલ.

સંપર્ક : પૂ. ધનશ્યામસ્વામી - ૯૮૨૫૧ ૩૪૧૦૮, પ.ભ. શ્રી નનુમામા - ૯૦૯૯૨૯૨૯૨૫

ક્રિતિનામૃત

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના મુખ્ય ગાદીસ્થાન ખાતે શ્રદ્ધા અને ભાવપૂર્વક હરિભક્તો દ્વારા ઉજવવામાં આવતો પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી વિદ્યમાન આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના ચરણારવિંદમાં સમર્પિત

ક્રિતિનામૃત

નૂતન સંશોધનાત્મક સંકલન અને સુંદર પૃષ્ઠોની સાથે વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી વિદ્યમાન આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આશાથી પુનઃ પ્રકાશિત

-: પ્રસિદ્ધ કર્તા :-

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયસ્ય
શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ પીઠસ્થાન.
સંસ્થાન - વડતાલ વતી
શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદર - સરદાર

પ્રયોજક :- પૂ. સદ્. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી - વડતાલ (હાલ-સરદાર)

સંશોધક :- સાધુ આનંદસ્વરૂપદાસ (વેદાંતાચાર્ય)

આજે જ જુઓ અને તપાસો... આપનું લવાજમ ક્યારે પૂરું થાય છે ?

હાલા ભક્તજનો ! 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન'ના દરેક અંકમાં સરનામાના લેબલ (મેઈલ બોક્સ) ઉપર આપનો ગ્રાહક નંબર અને આપનું લવાજમ પૂરું થવાના મહિના-વર્ષની માહિતી આપવામાં આવે છે. માટે આપના 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન'ના કવર પર સરનામાનું લેબલ હંમેશા તપાસતા રહો, અને લવાજમ પૂરું થાય તે પહેલાં જ આશરે ૪૦ દિવસ પહેલાં આપના નજીકના વિસ્તારમાં 'ચિંતન' અંકના ગ્રાહક નોંધણી કરતા કાર્યકર પાસે આપનો ગ્રાહક નંબર આપીને લવાજમ ભરવું, જેથી 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન'નો એક પણ અંક ચૂકી ન જવાય. અને હા, દર વર્ષે લવાજમ ભરવાનું યાદ રાખવું પડે તે કરતાં પાંચ વર્ષનું અથવા આજીવન લવાજમ એકસાથે પણ ભરી શકાય છે.

સરનામાના લેબલના નીચે આપેલા નમૂના પરથી આપ આપના અંકનું લેબલ તપાસતા રહો અને નવું લવાજમ ભરવાની પ્રક્રિયા સમયસર કરતા રહો...

મું. ડોંબીવલી (ઈ) ગ્રા. નં. ૧
શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર
રાજાજી રોડ, બેંક ઓફ ઈન્ડિયાની સામે,
રેલ્વે બ્રીજની બાજુમાં, ડોંબીવલી (ઈસ્ટ) - ૪૨૧૨૦૨
જી. થાણા - મુંબઈ. પોસ્ટીંગ તા. ૨૦-૭-૨૦૧૦
તમારું લવાજમ તા. ૨૦/૭/૨૦૧૦ના રોજ પુરું થાય છે.

આ છે
આપના
અંકના
લવાજમ
સમાપ્તિની
તારીખ